

ТУҒАН ТОПЫРАҚҚА ОРАЛУ

«Елдің өркендеуі – өткенін терең танып, келешек ұрпаққа сапалы білім мен тағылымды мұра қалдырудан басталады. Қазақстанның тарих ғылымы мен жоғары білімінің дамуына сүбелі үлес қосып, жас ұрпаққа халықаралық деңгейде сапалы білім беруді мақсат еткен көрнекті тұлғалардың бірі – Зұлқарнай Алдамжарұлы. Оның ел тарихын зерттеуге, ұлттық сананы қалыптастыруға және білімді ұрпақ тәрбиелеуге бағытталған ғұмырлық еңбегі – бүгінгі ұрпақ үшін бағалы рухани мұра»

ВЬЕТНАМДЫҚ МҰҒАЛІМНІҢ АРМАНЫ

«Су ішкенде, оның бастауын ұмытпа»,
Вьетнам халық даналығы

Вьетнамдағы «Раушандар әлемі» ағылшын тілі орталығының негізін қалаушысы әрі ағылшын тілі мұғалімі Нгок Тхао Нгуе және Қазақстандағы ағылшын тілі мұғалімі Қабдыл Мағжан Бауыржанұлының ұйымдастыруымен «Қазақстандағы махаббат пен неке салт-дәстүрлері» деген атаумен қазақстандық және вьетнамдық студенттерге арналған халықаралық жиын өткені баршамызға мәлім. Осы жиын барысында біз Вьетнам тілдер оқыту орталығының негізін қалаушысы әрі ағылшын тілі пәнінің мұғалімі Нгок Тхао Нгуе мен Мағжан Қабдыл мырзамен танысып, Вьетнам мен Қазақстан мәдениеті туралы біраз пікір алмасқан едік. Алдарыңызға сол сұхбатты қуана-қуана ұсынамыз.

– Қазақтың біртуар ақыны Қасым Аманжолов «Өзге емес, өзім айтамын өз жайымды, жүрегім жалын атқан сөз дайында» дегендей, көпшілікке өздеріңізді тағы бір рет кеңірек таныстырып өтсеңіздер.

Нгок Тхао Нгуе:
– Армысыздар! Оқырмандарға Вьетнам мәдениеті мен әдебиеті туралы ақпарат беру мүмкіндігін сыйлағандарыңыз үшін шексіз алғысымды білдіремін. Өзімнің туған жерімнің мәдениетімен бөлісу мен үшін зор құрмет әрі мәртебе. Менің есімім Вьетнам тілінен аударғанда «Зүбәржат іспеттес бағалы асыл тас» деген мағынаны білдіреді. Ағылшын тілі пәнінің мұғалімім және Вьетнамның Хошимин қаласында орналасқан «Раушандар әлемі» тіл орталығы-

ның негізін қалаушысымын. Біздің орталық негізінен ағылшын тілін оқытуға және ағылшын тілі деңгейін бағалау парағы сияқты халықаралық емтихандарға дайындауға бағытталған. Ағылшын тілі емтиханынан жалпы 8.5 ұпай жинадым және жүздеген білім алушыға өздерінің ағылшын тілі деңгейін жаңа деңгейге көтеруге қолдау көрсетіп келемін.

Сабақ берумен қатар, кәсіби және халықаралық қауымдастықтардың бірқатар жұмысына белсенді түрде қатысып келемін. Екі жылдан астам уақыт бойы Ұлыбританиядағы ағылшын тілі ұйымының елшісі қызметін абыроймен атқарудамын. Сонымен қатар, Вьетнам ағылшын тілі ұйымының бірнеше білім беру іс-шарасында баяндамашы болдым және бірқатар халықара-

лық жиындарда ғылыми баяндама жасап, өзімнің озық педагогикалық тәжірибеммен бөлістім.

Сондай-ақ, АҚШ-та көрнекті ғалым Линь Фунг негізін қалаған «Білім алу» атты тіл үйрену қосымшасымен тығыз ынтымақтастық орнаттым. Осы серіктестік аясында тіл үйренушілердің тіл меңгеру үдерісін неғұрлым белсенді етуге бағытталған көптеген дерістермен мен тапсырмаларды әзірлеуге атсалыстым. Ұстаздық қызметіме үнемі бағыт-бағдар беріп келе жатқан ұстанымдарының бірі – «Білімді тек кітаптан емес, жүректен үйрет». Менің ойымша, білім беру дегеніміз – білімді мұғалімнен оқушыға жай ғана жеткізу емес.

Мұғалім оқушыға өзінің қабілетін ашуға, ын-тасын арттыруға және тіл үйренуге деген шынайы қызығушылығын қалыптастыруға көмектесетін бағыттаушы әрі қолдаушы болуы керек.

Жалғасы 4-бетте

Жалғасы 3-бетте

Айна

АРХИВ ЖӘНЕ
БОЛАШАҚ
ҰРПАҚ

2 бет

Өнер

ТЕАТРМЕН
ТЫНЫСТАҒАН
ЖАСТАР

5 бет

Әдебиет

ПЕРЗЕНТ
ҮНУ

(повесть)

6 бет

Поэзия

ЖАН
СЫРЫ

7 бет

АРХИВ ЖӘНЕ БОЛАШАҚ ҰРПАҚ

Өскелең ұрпақтың санасында туған өлке тарихына деген сүйіспеншілікті арттырып, оларды ғылыми-зерттеу жұмыстарына баулу және архив саласының елдің тарихи-мәдени мұрасын сақтаудағы маңызды рөлін ұғындыру мақсатында Көкшетау қаласының мемлекеттік архивінде республикалық «Архив және болашақ ұрпақ» жобасы аясында Ашық есік күні ұйымдастырылды. «Тарих жақын: архив есігі ашық» атты танымдық шараға Көкшетау қаласының №4 және №8 жалпы орта білім беретін мектептерінің 8-ші және 9-шы сынып оқушылары қатысып, архивтің тыныс-тіршілігімен танысты.

Жас ұрпақ архив саласының елдің тарихи-мәдени мұрасын сақтаудағы маңызды рөлін ұғынып, құжаттардың қалай қабылданып, өңделіп, сақталатынын және ғылыми айналымға қалай түсетінін өз көздерімен көрді. Туған өлке тарихына қатысты бірегей деректер туралы мағлұмат алды.

Қатысушыларға шараның мақсаты мен міндеттерін түсіндірген мекеме басшысы архивтің ел тарихын сақтаудағы ерекше орнына тоқталып, «Архивтегі әрбір құжат – өткеніміз бен бүгініміздің алтын көпірі. Бүгінгі таңда архив қоймаларында 134 042 сақтау бірлігін қамтитын 516 қор сақтаулы. Бұл құжаттарда қаламыздың өткен ғасырдың басынан осы күнге дейінгі шежіресі көрініс тапқан», - деп атап өтті.

Мазмұнды шараның ең маңызды бөлімі «Архив құжаттары сыр шертеді» атты көрмеге шолу жасаудан басталды. Көрмеде ХХ ғасырдың күрделі кезеңдері — саяси қуғын-сүргін, 1920–1950 жылдардағы ашаршылық және Ұлы Отан соғысы жылдары кеңінен қамтылды. Өсіресе, 1920 жылдан бастау алған «Красный пахарь», «Колхоз жолы» басылымдары, сондай-ақ 1945 жылғы 9 мамырдағы Ұлы Жеңіс туралы жарлық шыққан газет нөмірі оқушылардың ерекше қызығушылығын оятты.

Сонымен қатар, архившылар қатысушыларды 1930–1950 жылдары

қуғын-сүргінге ұшыраған жерлестердің құжаттар коллекциясымен, өңірге еңбек сіңірген қайраткерлердің, Ауған соғысы ардагерлерінің жеке тектік қорларымен таныстырды. Қаланың әлеуметтік-экономикалық дамуына қатысты мәслихат пен әкім аппаратының маңызды шешімдері де назардан тыс қалмады. Оқушылар тарихтың тек ресми қағаздарда ғана емес, Көкшетау тарихын қамтитын 11 642 фотоқұжат қорында, тіпті 1984 жылы «Ленфильм» түсірген «АЛЖИР» деректі фильмін де сақталғанын біліп, таңданыстарын жасырмады.

Көрмеден кейін архив қызметкерлері аза-

маттарға көрсетілетін тегін әлеуметтік-құқықтық анықтамаларды дайындау жолдарын түсіндіріп, өзін-өзі қызмет көрсету бұрышының жұмысына да тоқталып өтті. Шара архив қоймаларына жасалған саяхатпен жалғасты. Әрбір құжаттың артында белгілі бір кезеңнің шежіресі, ел тарихының бір үзігі жатқанын түсінген жастар туған өлкенің өткені мен бүгінін сабақтастыра қарауға мүмкіндік алды. Бұл күн оқушылардың тарихи санасын қалыптастырып қана қоймай, жүректерінде отан-сүйіштілік пен тарихқа деген құрмет отын жақты.

«Архив және болашақ ұрпақ» жобасы – тарихи мұраны жас ұрпаққа танытып, өткенді қадірлеуге, ұлттық құндылықтарды құрметтеуге және туған өлкенің тарихын терең білуге үндейтін маңызды бастама. Өйткені әрбір тарихи құжат – елдің өткенінен сыр шертетін баға жетпес мұра, ал оны сақтау – келешек алдындағы ортақ жауапкершілік.

Бақытжан Айдосова,
Ақмола облысы,
Көкшетау қаласының
мемлекеттік архив директоры

ҒИБРАТТЫ ҒҰМЫР – ҰРПАҚҚА ӨНЕГЕ

Сақтаған Бәйішев атындағы Ақтөбе облыстық әмбебап ғылыми кітапханасында «Қазақ аналары – дәстүрге жол» республикалық қоғамдық бірлестігінің Ақтөбе облыстық бөлімшесінің ұйымдастыруымен Қазақстанның Құрметті азаматы, өнегелі өмір иесі Шәмшия Жақуқызы Айжарықовамен «Ғибратты ғұмыр – ұрпаққа өнеге» атты кездесу көші өтті.

Шәмшия Жақуқызы Айжарықова – саналы ғұмырын медицина саласына арнаған зейнеткер, ел экономикасын көтеруге атсалысқан кәсіпкер, республикалық «Қазақ аналары – дәстүрге жол» жобасының құрметті мүшесі, Ақтөбе облысының белсенді қоғам қайраткерлерінің бірі. Сонымен қатар ол – кітапханамыздың тұрақты оқырманы, жас ұрпаққа тағылымды тәрбие беруді мақсат еткен кітапхана жанындағы «Елмұра» ұлттық-танымдық клубының 2015 жылдан бергі мүшесі.

Шәмшия Жақуқызы 1948 жылы 14 қарашада Қобда ауданының Жиренқопа ауылында дүниеге келген. Бұл – қазақтың хас батыры Қобыланды бабамыздың асыл сүйегі жатқан қасиетті мекен. Орта мектепті тәмамдаған соң Ақтөбе медицина-

төрағасы Айнұр Серікқызы Жүгінісова сөйледі.

«Ел қай кезде түзеледі? Ел отбасында береке мен тәртіп болғанда ғана түзеледі. Тәртіп пен тәрбиесіз білім де, байлық та өз құнын жоғалтады. Сондықтан дәстүрімізді лайықты түрде насихаттап, қазақ аналарын отбасылық құндылықтарды дәріптеуге, ұрпақ тәрбиесіне жауапкершіліктен қарауға бағыттауымыз керек. Әр сөзіміздің тәрбиелік мәні болғаны жөн. Қазақ аналары дәстүрді жаңғыртып қана қоймай, оның тәрбиелік мәнін кейінгі буынға түсіндіруді басты міндеттерінің бірі санайды», – деді ол. Салтанатты сәттің сәнін «Шашу» ансамблі келтіріп, қазақ күй өнерінің көрнекті өкілі Құрманғазы Сағырбайұлының «Ақжелен» және «Балбырауын» күйлерін орындады.

Адам жанына араша болып, талай ауылдастың алғысын алған медицина маманы ел өміріндегі күрделі кезеңдерде кәсіпкерлікке де бет бұрады. Тоқырау жылдарының қиындықтарына қарамастан, ауылдан дәмхана, тігін цехы мен наубайхана ашып, жергілікті тұрғындарды жұмыспен қамтуға үлес қосты. Кездесу барысында Шәмшия апа медицина саласынан кәсіпкерлікке бет бұруына не себеп болғанын, сол кезеңдегі қиындықтарды қалай еңсергенін айтып, өмірлік тәжірибесімен бөлісті. Оның әңгімесінен табандылық, еңбекқорлық, елге қызмет етуге деген ұмтылыс секілді қасиеттер айқын көрінді. Кеш барысында анадан алған тәрбие, үлкендердің батасы, ене өнегесі, отбасы берекесі жайында сырлы әңгіме өрбіді. Өмірінде үлкен әжесі мен енесінің батасын алған Шәмшия апа ақ батаның адам өміріндегі орнына ерекше тоқталды.

Осы шараға қатысу үшін Орынбордан Ақтөбеге арнайы келген қандасымыз, халықаралық «Қазақ тілі» қоғамының Ресей Федерациясындағы өкілдігінің төрайымы Сәуле Дулати де құттықтау лебізін білдірді. Ол шетелдегі қазақ отбасыларында ана тілі мен ұлттық тәрбиенің ошағы ең алдымен ана арқылы қалыптасатынын атап өтті. Сонымен қатар қазақ жастарының басын біріктіріп, мазмұнды іс-шаралар ұйымдастыру бағытындағы жұмыстарымен бөлісті.

Қобда аудандық мәслихатының төрағасы Жанболат Ерғалиев бастаған жергілікті билік органдары «Қазақ аналары – дәстүрге жол» бірлестігінің өңірдегі рухани, мәдени және тәрбиелік бағыттағы бастамаларына тұрақты түрде қолдау көрсетіп келеді. Ұлттық құндылықтарды дәріптеп, кейінгі ұрпаққа өнеге көрсетіп жүрген Шәмшия апаның еңбегі еленіп, арнайы марапат табысталды. Оның қоғамдық жұмыстардағы белсенділігі де атап өтілді. Республикамыздың түкпір-түкпірінен арнайы келген қонақтар да ізгі тілектерін жеткізді. Алматы, Астана, Шымкент, Түркістан, Атырау сынды еліміздің әр өңірінен жиналған азаматтар жүрекжарды лебіздерін білдіріп, кеш кейіпкеріне ақ тілектерін арнады.

Шәмшия Жақуқызының өміріндегі тағы бір ерекше қыры – туған өлке тарихына деген сүйіспеншілігі. Қобда өңірінің тарихы мен шежіресін терең білетін Шәмшия апа туған жерге қатысты

тарихи деректерді жинап, ізденіп келген жандарға ақыл-кеңесін айтып, қоғамдық шараларда ел тарихын насихаттап жүр.

Кездесу барысында Қобда жерінің қасиетті тарихы, Қобыланды батыр туралы деректер, туған өлкенің тарихи-рухани мұрасы жайында сөз қозғалды. Өсіресе Бекет атаның тұлғасы мен оған қатысты асатаяқтың тарихи әрі рухани мәні туралы әңгіме көпшіліктің қызығушылығын тудырды.

Тарихты білу – өткенге үңілу ғана емес, бүгінгі ұрпақтың рухани тамырын тануы. Осы тұрғыдан алғанда, Шәмшия апаның туған жер тарихын зерттеп, оны кейінгі буынға жеткізу жолындағы еңбегі – елдік істің бір көрінісі. Кітапхана жанындағы «Үркер» шығармашылық орталығының жастары да кеш қонағына деген ыстық ықыластарын өлеңмен өрнектеді. Орталық мүшелері Қызғалдақ Алпысбаева «Шәмшия апаға», Айгүл Қанатова «Қажы апа» атты арнау өлеңдерін оқып, әдеби монтаж ұсынды. Жаңадан шаңырақ көтеріп, отбасы өмірінің жаңа кезеңіне қадам басқан жас жұбайлар Төлеген мен Милана Жетесовтер ардақты апамыздан ақ бата сұрап келді. Шәмшия апа жас отбасыға береке мен татулық тілеп, өмір жолдарында тек жақсылық болсын деген ақ батасын берді. Кештің мазмұнын ұлттық дәстүрмен сабақтастырған ерекше сәттердің бірі – бесікке салу рәсімі болды. Қазақ халқы үшін бесік – сәбиді бөлеуге арналған бұйым ғана емес, ұлт тәрбиесінің қасиетті бесігі. «Бесікке салу» дәстүрінде халқымыздың балаға деген ақ тілегі, ұрпаққа деген үміті мен тәрбиелік ұстанымы жатыр.

Шәмшия апа бесікке салу рәсімінің жөн-жоралғысы мен тәрбиелік мәнін түсіндіріп, ұлттық дәстүрдің қадірін кейінгі ұрпаққа жеткізудің

маңызын атап өтті. Сондай-ақ, жиналған қауымға жүрекжарды тілегін арнады.

Кештің қорытынды сөзін «Қазақ аналары – дәстүрге жол» қоғамдық бірлестігінің Ақтөбе бөлімшесінің негізін қалаушы Нәзира Сәрсембайқызы Табелъдинова айтып, тағылымды жүздесудің маңызына тоқталды.

Бүгінде «Қазақ аналары – дәстүрге жол» жобасының Ырғыз, Алға, Темір, Қобда, Мәртөк, Ойыл аудандарында филиалдары бар. Жиынға жобаның Мәскеу және Орынбор қалаларындағы филиалдарының төрағаларының арнайы қатысуы да шараның ауқымын айқындай түсті. Нәзира Сәрсембайқызы еліміздің түкпір-түкпірінен келген барша анаға алғысын білдіріп, ұлттық салт-дәстүрлерді насихаттауға бағытталған игі бастамалардың алдағы уақытта да жалғасын табуына тілектестік білдірді. Кездесу соңында әсем әндер орындалып, кештің көркін келтірді. Қатысушылар естелік суретке түсіп, тағылымды жүздесуді көтеріңкі көңіл күймен қорытындылады.

«Ғибратты ғұмыр – ұрпаққа өнеге» атты кездесу көші – бір адамның өмір жолын ардақтаған шара ғана емес, ана қадірін ұлықтаған, ұлттық дәстүрді дәріптеген, туған жер тарихын танытқан, елге қызмет етудің мәнін ұқтырған рухани басқосу болды. Шәмшия Жақуқызының ғибратты ғұмыры – кейінгі ұрпаққа үлгі, ал өмірден тұйған тағылымы – ел мен жерді, отбасы мен дәстүрді қадірлеудің жарқын көрінісі.

Ақбаян Хайдарқызы Қойшығалиева,
Сақтаған Бәйішев атындағы
Ақтөбе облыстық әмбебап ғылыми
кітапханасының қызметкері

лық училищесіне түсіп, 1968 жылы оқуын аяқтайды. Еңбек жолын туған ауылында фельдшер болып бастап, Жиренқопа емханасында 28 жыл бойы үздіксіз қызмет атқарады. Алты перзент тәрбиелеп өсірген ардақты ана бүгінде 25 немеренің сүйікті әжесі.

Қазақстанда «Қазақ аналары – дәстүрге жол» республикалық жобасының қолға алынғанына биыл бес жыл толып отыр. Осы уақыт ішінде жоба ұмыт бола бастаған салт-дәстүрлерімізді жаңғырту, ұлттық құндылықтарды дәріптеу, отбасы тәрбиесін нығайту бағытында ауқымды жұмыстар атқарып келеді. Бұл жолда қазақ аналарының еңбегі өлшеусіз. Олар ұлттық тәрбиені кейінгі ұрпаққа жеткізіп, салт-санамыздың сабақтастығын сақтауға елеулі үлес қосып келеді. Кештің алғы сөзін кәсіпкер, продюсер, «Қазақ аналары – дәстүрге жол» республикалық қоғамдық бірлестігінің

ТУҒАН ТОПЫРАҚА ОРАЛУ

(Басы 1-бетте)

Бұл ғылыми еңбек оның Қазақстан тарихын деректік негізде зерделеуге, тарихи үдерістерді ғылыми тұрғыдан саралауға бағытталған зерттеушілік ұстанымының қалыптасқанын аңғартты. Осылайша, Зұлқарнай Алдамжарұлының аталған кезеңдегі қоғамдық-білім беру саласындағы қызметі мен ғылыми ізденісі өзара сабақтасып, оның кәсіби тарихшы, тарихнамашы әрі деректанушы ретінде қалыптасуына негіз болды.

Ал 1976–1979 жылдары Гурьев облыстық партия комитеті жанындағы Марксизм-ленинизм университетінің директоры қызметін атқарып, оқу-ағарту ісін басқару бағытында мол тәжірибе жинақтады.

1980–1989 жылдары Гурьев педагогика институтының ғылыми жұмыстар жөніндегі проректоры қызметін атқарып, жоғары оқу орнындағы ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруға елеулі үлес қосты. Осы кезеңде ғылыми ізденісін де қатар жалғастырып, 1985 жылы Кеңестік Социалистік Республикалар Одағының сол кездегі астанасы Мәскеу қаласында «Қазақстанда Кеңес өкіметінің орнауы 1917–1980 жылдары» тақырыбында докторлық диссертациясын қорғады.

1989–1994 жылдары Қостанай мемлекеттік университетінің ректоры болды. 1994–1995 жылдары Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің депутаты болып сайланды. Ал 1995–2001 жылдары Ахмет Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университетінің ректоры қызметін атқарды. 2001 жылдан өмірінің соңынан дейін Қостанай әлеуметтік техникалық университетінің президенті қызметін атқарды.

ғылымға баулуды, ұлттық санасы қалыптасқан, парасатты әрі жасампаз азамат тәрбиелеуді басты мақсат тұтты. Оның бұл мақсаты шәкірттерінің ғылым мен білім саласындағы бүгінгі қызметінен де көрініс табады.

Ғалым Зұлқарнай Алдамжарұлының ғылым мен білім саласындағы ұзақ жылғы еңбегі мемлекет және қоғам тарапынан жоғары бағаланды. 1998 жылы «Парасат» орденімен марапатталып, 2005 жылы Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері құрметті атағына ие болды. Сонымен қатар 1993 жылы Америка Құрама Штаты, Техас штатының, ал 2005 жылы Қостанай қаласының Құрметті азаматы атанды. Бұл марапаттар мен құрметті атақтар ғалымның кәсіби қызметі мен қоғамдық еңбегіне берілген жоғары бағаның айғағы.

Бүгінде «Сарайшық» мемлекеттік тарихи-мәдени музей-қорығының ұйымдастыруымен қасиетті Сарайшық ауылында көрнекті ғалым, тарих ғылымдарының докторы, профессор, қоғам және мемлекет қайраткері Зұлқарнай Алдамжардың есімін ұлықтауға арналған тағылымды шара өтті. Шара барысында туған жері Сарайшықтан түлеп ұшып, қазақ тарих ғылымы мен жоғары білім саласының дамуына елеулі үлес қосқан ғалымның есімі ауылдағы көшелердің біріне беріліп, арнайы рәсім ұйымдастырылды.

Салтанатты іс-шара барысында «Сарайшық» музей-қорығының ұжымы, Махамбет ауданының өкілдері, ғалымның туыстары мен шәкірттері, сон-

оларды болашақ ұрпаққа насихаттау және есімдерін мәңгілікке қалдыру мәселесіне ерекше мән беріліп келеді. Зұлқарнай Алдамжарұлы өмірінің соңғы жылдарын Қостанайда өткізді. Сол жерде жүріп қоғам және мемлекет қайраткері дәрежесіне көтерілді. 1994–1995 жылдары Жоғары Кеңестің депутаты болды. Білім мен ғылымның дамуына, еліміздің әлеуметтік-экономикалық өркендеуіне, соның ішінде солтүстік өңірлердегі қазақтың ұлттық болмысын нығайтуға бағытталған істерімен есте қалды. Біз, Зұлқарнай Алдамжарұлының шәкірттері, өз ұстазымызды әрдайым мақтан тұтамыз, – деді Әбілсейіт Мұқтар.

Профессордың айтуынша, Зұлқарнай Ал-

жадында қалдыру бағытында бастамалар көтеріп келеміз. Осы игі іске қолдау көрсеткен ауылдық округке, Махамбет аудандық және Атырау облысының әкімдігіне алғысымды білдіремін, – деді музей директоры.

Зұлқарнай Алдамжарұлы 68 жыл ғұмыр кешіп, соның елеулі бөлігін туған жері Атырау облысымен тығыз байланысты өткізді. Оның өмір жолы мен ғылыми еңбегі ел тарихын зерттеуге, білім мен ғылымды дамытуға арналған қажырлы қызметімен ерекшеленеді.

Махамбет аудандық ішкі саясат, мәдениет, тілдерді дамыту және спорт бөлімінің басшысы Нұрғали Аруев те Зұлқарнай Алдамжарұлының туған жердің топырағынан қанат қаққан бірегей тұлға екенін атап өтіп, оның тарих ғылымындағы еңбегіне тоқталды.

Ғалымның шәкірті, Халел Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің профессоры, тарих ғылымдарының докторы, Лесқали Базарбайұлы мұндай құрметтің ұстаздың туған жеріне, еліне және ғылымға деген сүйіспеншілігін айшықтайтынын айтты.

– Бұл – қайраткер азаматқа көрсетіліп отырған үлкен құрмет. Зұлқарнай ағай еліне, жеріне және ғылымға деген сүйіспеншілігін өмірінің соңына дейін сақтады. Арқа жері – Қостанайда да оның есімі мен еңбегі мәңгілікке қалды, – деді Лесқали Базарбайұлы.

Ғалымның шәкірті әрі інісі, Халел Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің профессоры, тарих ғылымдарының докторы, Алдар Сәрсенұлы ұстазының тарихнама саласындағы еңбегіне ерекше тоқталды.

– Көп адам біле бермейді. Зұлқарнай ағай – қазақ тарихшылары арасынан тарих ғылымының «тарихнамасы» саласы бойынша алғашқылардың бірі болып докторлық диссертация қорғаған ғалым, – деді ол.

ҚР Ақпарат саласының үздігі, Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі Төлеген Жаңабайұлы да ғалыммен бірге қызметтес әрі аралас болған жылдарын еске алып, оның ғылымдағы биік белестерін атап өтті. Ол Зұлқарнай Алдамжарұлының академиялық ортадағы беделін, шетелдік ғылыми қауымдастықтармен байланысын және ел ғылымына қосқан үлесін сөз етті.

Ұлағатты ұстаз, көрнекті ғалым Зұлқарнай Алдамжарұлы 2005 жылы өмірден өтті. Алайда ғалымның ғибратты ғұмыры мен ел игілігі жолындағы еңбегі уақыт өткен сайын өзінің маңызын жоғалтпай, кейінгі ұрпаққа өнеге болып келеді. Бүгінде оның есімі туған жері Сарайшықта ғана емес,

Зұлқарнай Алдамжардың ғылым жолындағы еңбегі де айрықша. Ғалымның бес монографиясы және үш жүзден астам ғылыми мақаласы мен еңбегі жарық көрді. Ол Қазақстан тарихын ұлттық мүдде тұрғысынан қайта зерделеуге, тарихи деректерге сыни көзқараспен қарауға және жас зерттеушілерге ғылыми бағыт-бағдар беруге ерекше мән берді. Оның ғылыми мұрасы бүгінгі тарихшылар үшін де маңызын жоғалтқан жоқ.

Тарихшы ғалымның ұстаздық еңбегі оның ғылыми қызметімен қатар өрілді. Ғалым артында мыңдаған шәкірт қалдырып, ондаған жас зерттеушінің үлкен ғылым жолына түсуіне бағыт-бағдар берді. Атырау өңірінен шыққан шәкірттерінің қатарында тарих ғылымдарының докторлары Әбілсейіт Мұқтар, Ғабит Кенжебаев, Сайфолла Сапанов, Лесқали Бердіғожин, Ұлжан Ахметова, Аққали Ахмет және ғылым кандидаттары Болат Нығметов, Өтеген Исенов сынды ғалымдар бар.

Бүгінде Зұлқарнай Алдамжарұлы тәрбиелеген шәкірттер Қазақстанның түкпір-түкпіріндегі жоғары оқу орындарында еңбек етіп, білім мен ғылым саласының дамуына үлес қосып келеді. Олардың арасында университет проректорлары, факультет декандары, кафедра меңгерушілері және ғылыми-педагогикалық қызмет атқарып жүрген білікті мамандар бар. Бұл – ғалымның ұстаздық жолындағы еңбегінің жалғастығын көрсететін тағылымды мұра.

Осындай шәкірт тәрбиелеп, ғылым мен білімнің дамуына үлес қосуды Зұлқарнай Алдамжарұлы өзінің өмірлік ұстанымы деп білді. Ол жас ұрпаққа халықаралық деңгейдегі сапалы білім мен сұранысқа ие мамандық беруді, жастарды

дай-ақ, зиялы қауым өкілдері сөз сөйлеп, Зұлқарнай Алдамжардың ғылыми мұрасы мен Қазақстан тарихын зерттеуге қосқан үлесіне қатысты пікірлерін білдірді. Сонымен қатар, шараға Алматы қаласынан келген ғалымдар мен Ресейдің белгілі ғылыми орта өкілдері қатысып, тарихи мәні зор ісшараның куәсі болды.

дамжарұлы қазақ тарихнамасы ғылымының қалыптасуы мен дамуына өзіндік үлес қосқан көрнекті ғалымдардың бірі. Ол 1984 жылы Кеңес Одағы кезеңінде Мәскеудегі Кеңестік Социалистік Республикалар Одағының ғылым Академиясының Тарих институтында докторлық диссертациясын қорғаған. Ғалымның есімімен туған

Музей директоры, тарих ғылымдарының докторы, профессор Әбілсейіт Мұқтар өз сөзінде елге еңбегі сіңген біртуар тұлғаларды ұлықтап, олардың өнегелі өмір жолын кейінгі ұрпаққа насихаттаудың маңызына тоқталды.

– Елімізде елдің біртуар азаматтарын ұлықтау,

жеріндегі көшеге атау берілуі – оның ғылыми және қоғамдық қызметін кейінгі ұрпаққа кеңінен танытудың маңызды қадамы.

– «Сарайшық» сапар орталығы құрылғаннан бері, осы ауылдан түлеп ұшқан елге белгілі азаматтардың есімдерін ұлықтау, олардың атын ел

ғылым мен білім саласында бірге еңбек еткен әріптестері мен шәкірттерінің жүрегінде, артында қалған ұрпақтарының жадында сақтаулы.

Ғалымның артында өшпес ғылыми мұрасы, тағылымды еңбектері, шәкірттері мен ұрпақтары қалды. Оның есімінің туған жеріндегі көшеге берілуі – Зұлқарнай Алдамжарұлының ел тарихы мен ғылымына сіңірген еңбегін ұлықтап қана қоймай, кейінгі буынға оның өнегелі өмір жолын танытатын тағылымды бастама. Зұлқарнай Алдамжарұлы өмірден өткенімен, оның есімі мен өнегелі жолы артында қалған ұрпақтары мен шәкірттерінің жүрегінде жалғасып, туған елінің жадында мәңгі сақталмақ.

**Карина Гибадатқызы,
«Сарайшық» мемлекеттік тарихи-мәдени музей-қорығының ғылыми қызметкері,
Атырау аймағы**

(Басы 1-бетте)

Осыған байланысты ұстаздың өзінің де үнемі дамып отыруы аса маңызды. Мәселен, биыл қыркүйек айында мен үшін жаңа кезең басталмақ. Өйткені мен Лондон жоғары оқу орнының «Білім беру саласындағы көшбасшылық» бағдарламасы бойынша магистратурада оқуымды бастаймын. Бұл менің білім беру саласын жаһандық тұрғыдан тереңірек түсінуіме мүмкіндік беретін маңызды белес деп білемін. Әсіресе, негізгі зерттеу қызығушылықтарымның бірі болып табылатын оқу бағдарламаларын әзірлеу бағытына ерекше көңіл бөлгім келеді.

Мағжан Қабдыл:

– Алдыңғы сұхбаттарымда айтып өткенімдей, биыл мен үшін зор қуанышты жаңалықтардың бірі – Қытай Халық Республикасының Ханчжоу қаласындағы Ханчжоу жоғары оқу орнына тегін оқуға түсуім болды. Аталмыш білім беру ордасында «Ағылшын тілі және әдебиеті» бағыты бойынша білім аламын. Бұл мен үшін өте маңызды қадам болмақ. Өйткені Қазақстанда алған ағылшын тілі мұғалімі бағытындағы білімімді әрі қарай жалғастырып, оны ғылыми тұрғыдан тереңдеткепкін. Ең бастысы – жоғары оқу орнына толық қаржыландыру негізінде қабылдандым.

– Вьетнам мәдениеті туралы толығырақ айтып берсеңіз. Вьетнамда қандай ұлттық мейрамдар бар?

Нгок Тхао Нгуе:

– Вьетнамның бай әрі сан қырлы мәдениеті бар екенін мақтанышпен айта аламын. Ол елдің ұзақ тарихы, берік отбасылық құндылықтары және ежелгі дәстүрлерге деген терең құрметі негізінде қалыптасқан. Ұлттық мерекелеріміздің ішінде «Тэт Нгуен Дан», яғни, Вьетнамның Ай күнтізбесі бойынша Жаңа жылы, сөзсіз ең маңызды мереке болып саналады. Ол ай күнтізбесіне байланысты әдетте қаңтардың соңы мен ақпанның ортасына сәйкес келеді және жылдың ең ұзақ әрі асыға күтетін мерекесі болып табылады. Тэт мерекесіне байланысты көптеген дәстүрлі рәсімдер ұрпақтан ұрпаққа жалғасып, бүгінге дейін сақталып келеді. Мысалы, отбасылар «Бань Чынг» – жасыл бұршақ пен шошқа еті бүктырылып салынған, жабысқақ күріштен жасалған дәстүрлі төртбұрышты тағамды дайындайды. Сонымен қатар, ата-баба рухына арналған құрбандық үстелдерін шаң-тозаңнан мұңтаздай тазалап, әртүрлі әшекейлермен безендіреді. Бөреке мен бақ-дәулеттің нышаны саналатын бес түрлі жемістен арнайы табақ әзірлейді. Балалар мен отбасының кіші мүшелеріне қызыл ашық хатқа салынған ақша – сәттілік пен ақ жолдың белгісі ретінде беріледі. Адамдар бір-біріне денсаулық, бақыт пен молшылық тілейді. Тэт мерекесін ерекше ететін нәрсе – оның тек көңіл көтеріп, мерекелейтін уақыт қана емес, сонымен қатар отбасының бас қосып, қайта жаңғыратын кезеңі болуы. Мен үшін ерекше маңызы бар тағы бір дәстүрлі мереке – «Хунг патшаларын еске алу күні». Бұл мереке Вьетнам халқының дәстүрлі түсінігінде елдің негізін қалаған арғы аталары саналатын Хунг патшаларға құрмет көрсету мақсатында өткізіледі. Көптеген адамдар Фу Тхо ауылындағы Хунг ғибадатханасына барып, оларға тағзым етеді және ел тарихының бастауына өлі жүгіртеді. Меніңше, бұл мереке вьетнамдық мәдениеттің ең маңызды құндылықтарының бірін – өткен ұрпаққа деген ризашылық пен өз тамырына деген құрметті білдіреді. Бұл ұғым вьетнам халқының «Уонг ньюк нё нгуонг» деген терең астарлы мақалымен өте әлемі жеткізіледі. Оның сөзбе-сөз мағынасы – «Су ішкенде, оның бастауын ұмытпа» дегенге саяды. Кең мағынасында бұл мақал бүгінгі болмысымызды қалыптастырған адамдарды, дәстүрлер мен тарихты ешқашан ұмытпау керектігін еске салады.

– Қазіргі Вьетанам жастары қандай музыканы тыңдауға бейім? Қазақ әндерін тыңдайсыздар ма?

Нгок Тхао Нгуе:

– Қазіргі таңда вьетнамдық жастар музыканың әртүрлі жанрларын тыңдайды. Олардың қатарында инди-поп, поп-баллада және электронды музыка сынды жанрлар бар. Жеке өзім инди-поп пен заманауи жанрларға ерекше қызығамын. Себебі бұл жанрларда шығармашылықпен айналысатын вьетнамдық әншілер ән мәтіндерін есте қаларлық әуендермен үйлестіріп, махаббат, жастық шак және жеке тұлғалық болмыс сияқты заманауи тақырыптарды қозғайды. Өзіме келер болсақ, Марзус және Чанг орындауындағы «Ва Тхе Зей Да Мат Ди Мот Нгьюй Ко Дон» («Әлем жалғыз басты адамынан айырылды») атты инди-поп жанрындағы әнін ұсынар едім. Бұл әнді «ғашықтар әңұраны» деп атауға болады. Маған оның жалғыздық кезеңінен кейінгі қайтадан жаңалық болу сезімін нәзік әрі көтеріңкі көңіл күй тұрғысында суреттейтін ұнайды. Оны тыңдаған сайын өзімді ғажап күйде сезінемін. Меніңше, бұл шығарма адамның тастай қатып қалған жүрегін қайтадан жібітіп, махаббат пен жауапкершілікке дайын тұлғасын дәл жеткізеді.

Соңғы жылдары вьетнамдық музыкадағы тағы бір айқын үрдіс – жастар арасында «Халық әуендерін», «Аймақтық дыбыстар мен мәдени ерекшеліктерді»

ВЬЕТНАМДЫҚ МҰҒАЛІМНІҢ АРМАНЫ

заманауи музыкамен үйлестіретін шығармаларға қызығушылықтың артуы. Дәстүрлі белгілерді тек өткеннің мұрасы ретінде қабылдамай, көптеген жас өнерпаздар оларды заманауи дыбыстар мен үлгілер арқылы шығармашылық тұрғыда жаңаша түсіндіруге тырысады.

Оған Хоа Минзи орындаған Бак Блинг әнін мысал ретінде келтіруге болады. Әннің әсерлі бейнелері мен орындаушының дауыс мәнері Бакнинь ауылының мәдениетін жан-жақты танытуға мүмкіндік береді. Бұл шығармаға Куан хо дәстүрлі халық ән айту өнері зор ықпал еткен. Куан хо – Бакнинь өңіріне тән дәстүрлі ән айту үлгісі және оны «ЮНЕСКО материалдық емес мәдени мұра» ретінде таныған. Сонымен қатар, әннің бейне-баянында аймақтың тарихи-мәдени ескерткіштері, ұлттық киімдері және басқа да өзіндік дәстүрлері көрсетілген.

Мен үшін бұл үрдістің мәні өте зор. Себебі танымал әуен жас ұрпақтың өз мәдени тамырларын қайта танып, вьетнамдық болмысына деген мақтанышын білдіруінің тағы бір тәсіліне айналып келеді.

Қазіргі заманда музыка тек ойын-сауық құралы ғана емес. Ол дәстүр мен заманауилықты байланыстыратын көпір қызметін де атқара алады. Осы арқылы жастар өздерінің мәдени мұрасымен қазіргі заманға сай әрі өздеріне жақын үлгіде таныса алады.

– Қазіргі Вьетнам жастары қандай әдебиетті оқуға қызығады? Вьетнам жастарын қандай жанр қызықтырады?

Нгок Тхао Нгуе:

– Вьетнамдық жас оқырмандар арасында кең тараған әдеби бағыттардың бірі – тарихи және соғыс тақырыбындағы әдеби шығармалар. Соңғы жылдары Вьетнам кино өнері соғыстың қасіреті мен вьетнамдық сарбаздардың ерлік рухын баяндайтын бірқатар жоғары бағаланған фильмдерді жарыққа шығарды. Олардың танымалдығы көптеген жас көрермендерді экраннан тыс тақырыпқа да қызығып, осы оқиғаларға байланысты әдеби шығармалар мен тарихи деректерді іздеп оқуға ынталандырды. Осындай соғыс тақырыбындағы шығармалардың бірі – Чу Лайдың «Мыа До» («Қызыл жаңбыр») романы. Оның фильмге бейімделген нұсқасының 2025 жылы қасса жинау бойынша ең ірі жетістікке жетуі түпнұсқа романға деген қызығушылықты арттырды. Сонымен қатар, көптеген жастар 1972 жылы «Куангчи шебін қорғау үшін болған 81 күндік шайқас» туралы көбірек білуге қызығушылық таныта бастады. Зор қызығушылық тудырған тағы бір шығарма – Хоанг Нам Тисеннің «Тхы Чо Эм» «Саған хаттар» кітабы. Бұл кітап автордың ата-анасы соғыс пен ұзақ жылдарға созылған айырылысу кезеңінде бір-біріне жазған хаттарына негізделген. Бұл кітапты өзім де оқыдым және олардың бір-біріне деген нәзік сезімдерін жеткізген сөздері маған ерекше әсер етті. Мені таңғалдырған тағы бір нәрсе – махаббат, сағыныш пен үміт сияқты жеке сезімдердің ел алдындағы терең жауапкершілік сезімімен қатар өрілуі. Бейбіт заманда дүниеге келіп, өсіп келе жатқан адам ретінде осындай шығармаларды оқу мені алдыңғы буынның басынан өткерген оқиғалары мен жасаған құрбандықтары туралы тереңірек ойлануға жетелейді. Олар бізге бейбітшілікті ешқашан өздігінен берілген нәрсе деп қабылдамау керектігін еске салады. Менің ойымша, жас оқырмандар үшін мұндай әдеби шығармалар тарихты анағұрлым жаңды, шынайы әрі «адамдық» тұрғыдан түсінуге мүмкіндік береді. Тарихты оқулықтардағы жылдар мен оқиғалар арқылы ғана емес, сол кезеңде өмір сүрген кейіпкерлердің сезімдеріне ортақтасу арқылы қабылдаймыз. Осылайша оқырман өткенді өзіне түсінікті әрі эмоциялық тұрғыдан әсерлі түрде қайта сезіне алады.

– Вьетнам мемлекетінің ұлттық тағамдары жайында айтыңыз.

Нгок Тхао Нгуе:

– Мен үшін вьетнам асханасы – тек әлемге танымал тағамдардың жиынтығы емес. Тағам елдің аймақтық ерекшеліктері мен күнделікті өмірін бейнелейді. Сондықтан Вьетнам бойынша саяхаттау бір жағынан елдің әртүрлі аспаздық мәдениеттерімен танысуға саяхат жасаумен тең. Шетелдік қонақтар үшін «Фо» мен «Бань ми» Вьетнамның ең танымал тағамдарының қатарында екені сөзсіз. Жеке өзім үшін Ханойда салқын таңертөң ыстық әрі хош иісті фо ішуден артық ештеңе жоқ. Бұл Вьетнам астанасының ерекше тынысын тамаша сезіндіреді: таңғы ас ішіп отырып, қаланың біртіндеп оянып келе жатқанын бақылау – ерекше әсер. Өмірімің көп бөлігін Хошимин қаласында, яғни Сайгонда өткізген адам ретінде бұл қаланы ең алдымен көше тағамдары мен жол бойындағы кофе мәдениетімен байланыстырамын. Кішкентай көше бойындағы дәмханада «Бань миін» бір кесе вьетнам кофесімен бірге ішу – Сайгон таңғы өмірінің ең ғажап көріністерінің бірі. Түскі немесе кешкі асқа мен міндетті түрде «Ком там» тағамын ұсынар едім. Бұл – бұға пісіріліп дайындалған шошқа етімен ұсынылатын ұсақталған күріш. Оны қарапайым «Ча да», яғни, вьетнамдық мұзды шаймен бірге ішу Сайгонның ыстық әрі ылғалды климатында ерекше сергітеді. Менің туған қалам Далат Вьетнамның орталық таулы аймағында орналасқан және оның өзіндік аспаздық ерекшелігі бар. Мұнда ауа райы салқындау болғандықтан, адамдар кешкі уақытта жылы көше тағамдарын жиі жейді. Жергілікті танымал тағамдардың бірі – «Бань чанг нонг». Шетелдік достарыма оны әзілдеп «Вьетнамдық пицца» деп сипаттаймын. Бұл тағам көмірдің үстінде бұға дайындалады және оның бетіне әртүрлі қоспалар – шайқалған жұмыртқа, кептірілген асыандар, туралған шұжықтар және «Зэ Лаффинг Кау» ірімшігі салынады. Салқын кеште Сюань Хыонг көлінің жағасында бір кесе жылы соя сүтін ішу – Далаттың көрінісін шынайы сезінуге мүмкіндік

беретін қарапайым, бірақ міндетті түрде жасап көруге тұрарлық нәрселердің бірі.

ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ВЬЕТАНАМ МӘДЕНИЕТІ

Қазақтың ұлы акыны Абай Құнанбайұлы:

«Күлақтан кіріп, бойды алар, жақсы ән мен тәтті күй. Көңілге түрлі ой салар, әнді сүйсең, мен-ше сүй» деп бекер айтпаса керек. Қазақ тілінде әндер тыңдайсыздар ма? Қандай қазақша әндерді білесіздер?

Нгок Тхао Нгуе:

– Шынымды айтсам, әзірге қазақ ән-күйі туралы білімім аса терең емес. Дегенмен кездейсоқ танысқан қазақ әндерінің бірі – Садраддин -нің «Жауап бар

ма?» әні. Бұл әнді алғаш рет ТИК-ТОК-тағы бір бейне-баяннан естіген едім. Әуені бірден назарымды аударды. Әнде әртүрлі аспаптардың үндері бір-бірімен өте үйлесімді ұштасып, оған өзіндік қазақы бояу беріп тұрғаны маған ерекше әсер етті. Музыкалық тұрғыдан алғанда ең өте жеңіл әрі тартымды естіледі. Алайда осы ырғақтың астарынан әншінің дауысымен берілетін сағыныш, мұң мен аңсауды сезінуге болады. Сонымен қатар, әнде үмітгін де нәзік лебі бар секілді. Әнші жауап күтетіндей, жауапсыз махаббатының бір күні өзара сезімге айналуы мүмкін екеніне үміт артатындай әсер қалдырады. Осындай күрделі әрі сан қырлы сезімдердің үйлесуі бұл әнді мен үшін ерекше әрі тыңдауға да, мағынасын пайымдауға да қызықты шығармаға айналдырды.

– Қазақтың ұлттық мейрамдары туралы не білесіздер? Наурыз мейрамын тойлап көрдіңіздер ме? Наурызға ұқсас мейрам Вьетнамда бар ма?

Нгок Тхао Нгуе:

– Мен Қазақстанның ұлттық мерекелерінің ішінде Наурыз туралы көбірек білемін деп айтар едім. Бұл мереке маған ерекше қызық, өйткені Наурыз бен вьетнамдық «Тэт Нгуен Дан» мәдени тұрғыдан әртүрлі болғанымен және әр күндері аталып өтетініне қарамастан, олардың арасында көптеген мәнді ұқсастықтар бар. Екі мереке де жаңарумен, жаңа бастамалармен және отбасылық бас қосудың қуанышымен тығыз байланысты. Негізгі мерекелік шаралардан бөлек, екі мейрамға да айтарлықтай дайындық жасалады: адамдар үйлері мен айналасын тазалайды, жаңа киім сатып алады, көршілер мен туыстарға баруды жоспарлайды. Әзірге Наурыз мерекесін өз көзіммен көріп, атап өтуге мүмкіндігім болған жоқ. Дегенмен, оның ішінде мені ерекше қызықтыратын дәстүрлердің бірі – наурыз көже. Мен оның дәстүрлі түрде жеті түрлі дәмнен әзірленетінін білдім. Жеті саны аптаның жеті күнін білдіреді, ал оның құрамындағы тағамдар бақыт, дәулет, даналық пен молшылық секілді маңызды құндылықтарды бейнелейді екен. Бұл маған вьетнамдық бес түрлі жемістен тұратын табақты, яғни «Мам нгу куа» дәстүрін еске салады. Ол Тэт мерекесі кезінде ата-баба құрметіне арналған құрбандық үстеліне қойылады. Вьетнамның онтүстігінде бес жемістің қатарында көбіне қантты алма, кокос, папайя, манго және інжір таңдалады. Мұның бір себебі – олардың вьетнам тіліндегі атаулары «Кау сунг вьа ду шай» деген сөз тіркесіне ұқсас естіледі. Бұл «Келер жылы молшылық болып, жайлы өмір сүруге қажетті нәрсенің бәрі жеткілікті болсын» деген ізгі тілекті білдіреді.

– Қазақстан мен Вьетнам мәдениеті арасында қандай ұқсастықтар бар?

Нгок Тхао Нгуе:

– Екі елдің де бай мәдени дәстүрлері, ұлттық болмысты терең сезінуі және егемендік пен тәуелсіздік жолындағы күрестерден қалыптасқан ұзақ тарихы бар. Отбасы да екі халықтың өмірінде маңызды орын алады. Туыстармен бірге уақыт өткізу, ұрпақтар арасындағы тығыз байланысты сақтау, ата-анаға, ата-әжелерге және қоғамдағы үлкендерге құрмет көрсету – екі мәдениетке де ортақ маңызды құндылықтар. Осындай ортақ құндылықтар географиялық қашықтыққа қарамастан, қазақ және вьетнам мәдениеттерін бір-біріне таңғаларлықтай жақын әрі таныс етіп көрсетеді.

Соңғы жылдары екі ел арасындағы байланыс күнделікті мәдени алмасу деңгейінде де айқынырақ байқала бастады деп ойлаймын. Қарапайым төлқұжат иелері екі ел арасындағы өзара визасыз келісімнің арқасында Қазақстан мен Вьетнам арасында еркінірек саяхаттай алады. Бұл туризм мен бір-бірінің мәдениетін танып-білуге жол ашты. Қазақстан мен Вьетнам саяхатшылары үшін барған сайын тартымды бағытқа айналып келеді. Оларды Қазақстанның ұлан-ғайыр даласы, мөлдір суы бар көркем көлдері, киіз үй дәстүрі мен көшпелі мәдени мұрасы қызықтырады. Мен де солардың бірімін. Ал өз кезегінде көптеген қазақстандықтар Вьетнамның Фукуок, Нячанг және Дананг сияқты теңіз жағалауындағы қалаларын демалыс үшін таңдаулы бағыттардың бірі деп санайды.

– Воркшоп барысында Қазақстан мен Вьетанам арасында қандай ұқсастықтарды байқадыңыздар?

Мағжан Қабдыл:

– Нгок Тхао Нгуеннің бастамасымен Вьетнам студенттеріне әлемнің әртүрлі елдерінің мәдениеті мен дәстүрлерін таныстыруға бағытталған «Раушандар әлемі» жобасы қолға алынды. Жобаның басты мақсаты – студенттерге тек ағылшын тілін жетілдіруге мүмкіндік беру емес, сонымен қатар әлемнің әртүрлі елдерінен келген мұғалімдермен және баяндамашылармен тікелей қарым-қатынас жасап, мәдени тәжірибе алмасу арқылы дүниетанымын кеңейту болды. Бұл жобаның алғашқы баяндамашысы ретінде мен Қазақстанды таныстырдым. Яғни «Раушандар әлемі» мәдени саяхаты Қазақстаннан басталды. Бұл мен үшін зор мәртебе әрі үлкен жауапкершілік болды, себебі шетелдік студенттерге осы жобаның аясында өз елімнің мәдениетін алғаш болып таныстыру мүмкіндігіне ие болдым.

Халықаралық жиын барысында мен «Құла түсу», «Сырға салу», «Үйлену тойы» сияқты салт-дәстүрлерге тоқталып, олардың қазіргі Қазақстандағы көрінісі туралы да бөлістім. Алайда дөңгелек үстел тек менің Қазақстан туралы әңгімемен шектелген жоқ. Іс-шара барысында көптеген белсенді тапсырмалар ұйымдастырылды: студенттер қазақ мәдениетіне байланысты сауалнамаларға қатысып, сұрақтарға жауап берді, пікір алмасты және түрлі тақырыптарды талқылады. Ең қызығы вьетнамдық студенттердің өздері де Вьетнамдағы үйлену салттары мен дәстүрлері туралы бөлісті. Олар өз елдеріндегі үйлену рәсімдері, отбасылық құндылықтар және қазіргі жастар арасындағы неке дәстүрлері жөнінде айтып берді.

Нгок Тхао Нгуе:

– Мағжан Қабдыл мырзамен бірге өткізген «Раушандар әлемі» жиынындағы жарқын естеліктерді еске алсам, менің есімде ерекше қалған нәрселердің бірі – Қазақстанда махаббат пен неке ұғымдарының тіл мен дәстүр арқылы қалай көрініс табатынын білуім болды. Маған әсіресе қазақтың «Мен сені жақсы көремін» деген сөзі қызық болды. Бұл маған махаббаттың жай ғана сөзбен жеткізілетін сезім емес, сонымен қатар басқа адамды түсіну, қабылдау және оның жан дүниесін терең тани білуге байланысты ұғым екенін ойландырды. Жалпы алғанда, қазақ және вьетнам мәдениеттерінің скеуінде де махаббат отбасымен тығыз байланысты екенін байқадым. Неке тек екі адамның арасындағы қарым-қатынас ретінде қарастырылмайды. Сонымен қатар, ол – екі әулеттің, екі отбасының бас қосуын білдіреді. Бұл екі мәдениетте де отбасылық байланыстар мен ұрпақтар сабақтастығына ерекше мән берілетінін көрсетеді. Мені ерекше қызықтырған тағы бір ұқсастық – құда түсу және үйлену дәстүрлеріндегі алтын әшекейлердің рөлі. Қазақтың сырғата салу рәсімінде күйеу жігіттің отбасы мүшелері қалыңдыққа сырға тағасы. Бұл дәстүрлі түрде оның жаңа отбасының мүшесі болғанын білдіреді. Бұл маған бірден вьетнамдық құда түсу рәсімін, яғни «Лэ ан хой» дәстүрін еске түсірді. Бұл рәсім кезінде күйеу жігіттің отбасы қалыңдыққа сырға, алқа немесе білезік секілді алтын әшекейлер сыйлауы мүмкін.

Маған бұл ұқсастықтың мәні ерекше қызық көрінді. Себебі екі дәстүрде де әшекейлер жай ғана сәндік бұйым емес, одан әлдеқайда терең мағынаны білдіруі мүмкін. Олар жаңа отбасына қабылдануды, үлкендердің ақ батасын және өмірдің жаңа кезеңінің басталуын білдіреді.

– Болашақта қазақ тілін меңгеру жоспарларыңызда бар ма?

Нгок Тхао Нгуе:

– Әрине, бар. Әртүрлі мәдениеттерге қызығушылықпен қарайтын, жаңа дүниені танып-білуге құштар адам әрі өзім тіл маманы болғандықтан, жаңа тілді үйрену – басқа елді тереңірек түсінудің ең жақсы жолдарының бірі деп ойлаймын.

Осы уақытқа дейін танысқан қазақ тіліндегі сөз тіркестері мен әндерге қарап, қазақ тілі маған өзіндік әуезі бар, көркемдік тереңдігі ерекше тіл болып көрінеді. Кәсіби тұрғыдан алғанда да қазақ тілін үйрену мен үшін өте пайдалы болар еді. Өйткені бұл маған әртүрлі тілдердің ерекшеліктерін салыстыруға мүмкіндік береді. Қазақ тілін вьетнам және ағылшын тілдерімен, әсіресе сөйлем құрылымы, сөзжасам, сезімді білдіру тәсілдері және заттар мен құбылыстарды сипаттау ерекшеліктері тұрғысынан салыстырғым келеді. Қазақ тілін тіпті бастапқы деңгейде меңгерудің өзі лингвистика туралы түсінігімді кеңейтіп, әртүрлі тілдердің мағынаны қалай ұйымдастыратынын және мәдени құндылықтарды қалай жеткізетінін тереңірек түсінуге көмектесер еді. Алдымен қарапайым сөз тіркестері мен күнделікті қарым-қатынастан бастауым мүмкін. Бірақ болашақта қазақ тілін еркін меңгерген тілдерімнің біріне айналдырсам, мен үшін үлкен қуаныш болар еді.

Алтыншаш Құрманаяева, «Қазақ фэнтезінің поэтикасы мен кейіпкерлер типологиясы» монографиясының авторы, Көкшетау қаласы

ТЕАТРМЕН ТЫНЫСТАҒАН ЖАСТАР

Өнер – адамның жан дүниесіне жол табатын, көрерменге ой салып, сезім сыйлайтын ерекше құбылыс. Ал театр – сол өнердің адам мен қоғамды байланыстыратын киелі сахнасы. Осы бағытта Ақтөбе қаласының мәдени өміріне өзіндік үлесін қосып келе жатқан шығармашылық ұжымдардың бірі – «Геолог» мәдениет үйі жанындағы «Үлгілі» «Кемал» театр студиясы.

Театр студиясының тарихы 2012 жылдан бастау алады. Алғашында «НұрАрт» театр студиясы ретінде құрылған шығармашылық ұжым бүгінде өз көрерменін қалыптастырып,

гогі Кемал Елтай Тамабайұлы атқарып келеді. Жетекшінің ауысуына байланысты театр студиясының атауы да өзгеріп, шығармашылық ұжым «Үлгілі» «Кемал» театр студиясы деген жаңа атауға ие болды.

Жаңа кезең ұжымның шығармашылық ізденісіне тың серпін беріп, сахналық қойылымдарға жаңаша көзқарас қалыптастыруға мүмкіндік беруде. Театр студиясының басты мақсаты – көрерменге мазмұнды қойылым ұсынып қана қоймай, театр өнерін жас ұрпаққа насихаттау, сахна мәдениетін қалыптастыру және өнерге қызығушылық танытқан жастардың шығармашылық қабілетін дамыту.

РЕПЕРТУАРЫ – РУХАНИ ҚАЗЫНАСЫ

Бүгінде театр студиясының қоржынында 20-дан астам сахналық қойылым бар. Ұжымның репертуары жанрлық әрі тақырыптық тұрғыдан сан алуан. Әр қойылымның негізгі өзегінде адам тағдыры, отбасы құндылығы, ұлттық тәрбие, адамгершілік пен өмір шындығы секілді маңызды мәселелер қамтылады.

Театр студиясының көрерменге ерекше әсер сыйлаған жұмыстарының бірі – «Қайдасың, мама?» спектаклі. Аталған қойылыммен ұжым Ақтөбе өңірінің бірқатар елді мекендерін аралап, гастрольдік сапарлар ұйымдастырды. Сахналық туынды көрермен көңілінен шығып, театр

рып, талай сахнада өнер көрсетіп, түрлі деңгейдегі байқауларда бақ сынап келе жатқан өнер ордасына айналды. Қазіргі таңда театр студиясының құрамында 25 өнерпаз бар.

Көп жылдық шығармашылық ізденістің нәтижесінде ұжым өзінің кәсіби деңгейін талай мәрте дәлелдеді. 2019 жылғы 31 мамырдағы №17 хаттамаға сәйкес театр студиясына «Үлгілі» атағы берілсе, 2023 жылғы 13 қаңтардағы №4-10/50 бұйрық негізінде бұл мәртебе қайта расталды. Бұл – ұжым мүшелерінің сахна өнеріне деген жауапкершілігі мен тұрақты шығармашылық еңбегінің нақты көрсеткіші.

13 жылдан астам уақыт ішінде театр студиясы облыстық, республикалық және халықаралық деңгейдегі байқауларға қатысып, жүлделі орындар мен жеңістерге қол жеткізіп келеді. Әрбір байқау – шығармашылық шеберлікті шыңдап, сахналық тәжірибені арттырудың үлкен мектебі.

ЖАҢА КЕЗЕҢ – ЖАҢА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ БАҒЫТ

2025 жылдан бастап театр студиясының жетекшілігін Ақтөбе театр өнерінің өкілі, актер әрі режиссер, театр педа-

өнерінің өңірдегі мәдени ортада кеңінен насихатталуына ықпал етті.

Сонымен қатар театр ұжымы мәдениет үйінің концерттік бағдарламаларына белсенді атсалысып келеді. Түрлі мерекелік және тақырыптық кештерде пролог, монолог, сахналық қойылымдар ұсынылып, әр іс-шараның мазмұны театр өнері арқылы ашылып келеді.

САХНА. ӨНЕР. ІЗДЕНІС.

«Үлгілі» «Кемал» театр студиясы үшін сахна – тек қойылым көрсететін орын емес, бұл – өнерпаздың өзін танытатын, көрерменмен тілдесетін, ой мен сезімді жеткізетін шығармашылық кеңістік.

Жылдар бойы қалыптасқан дәстүр мен жаңа шығармашылық ізденісті ұштастыра отырып, театр студиясы алдағы уақытта да жаңа қойылымдармен толықтырылып, түрлі деңгейдегі өнер додаларында Ақтөбе қаласының мәдениетін танытып, көрерменге сапалы сахналық туындылар ұсынуды мақсат етеді.

Өнерге адалдық, сахнаға жауапкершілік және үздіксіз ізденіс – «Үлгілі» «Кемал» театр студиясының шығармашылық жолының басты ұстанымы.

Айгерем Жолаушыбайқызы Құлсарина,
«Геолог» мәдениет үйінің әдіскері,
Ақтөбе қаласы

ПОЭЗИЯ ӘЛЕМІНІҢ ЖАУҢАРЛАРЫ

«Ақтөбе қалалық мәдениет және тілдерді дамыту бөлімі», «Геолог» мәдениет Үйінде Үлгілі «Жыр - жауһар» поэзия театры бар. Қазіргі кезде мектеп оқушыларынан 30 қатысушы сабақ алады. Үлгілі «Жыр жауһар» поэзия театры қатысушылары үнемі қалалық, облыстық, Республикалық байқаулардың жеңімпаздары атанып жүр.

Ұжым 2019 жылы мамыр айында «Үлгілі» атағын қорғауға ұсынылып, 2019 жылдың 5 шілдесінде ҚР Мәдениет және спорт министрінің №192 бұйрығымен «Үлгілі» атағына ие болды. Үлгілі «Жыр жауһар» поэзия театрының негізін қалаушы, жетекшісі ретінде Қазақстан Композиторлар Одағының мүшесі, ақын, әнші-сазгер Мұратбек Әбдірахметұлы Тәжіғұлов елеулі еңбек етіп келеді. Сондай-ақ, театрдың дамуына өз үлесін қоюшы режиссер Аяулым Ермұханбетқызы қосты.

Атағы жер жарған «Жыр жауһар» поэзия театрының негізін қалаушы Тәжіғұлов Мұратбек Әбдірахметұлымен сұхбат жүргізуді шештік.

– Үлгілі «Жыр жауһар» поэзия театрының құрамында кім бар? Театр кімге арналған?

– Үлгілі «Жыр жауһар» поэзия театрында өз өнерін ортаға салып жүрген дарынды шәкірттерім бар. Олар тапсырманы тиянақты орындап, нәтижеге жетуге ынталанған мектеп оқушылары екенін атап айтқым келеді.

– Топқа мүше болу үшін қандай талаптар қойылады?
– Ең басты талап – бізге келген оқушының біздің ұжымға қосылуға деген құлшынысы және ата-анасының жауапкершілік алуы. Нақтырақ айтқанда, ата-ананың үйге берілген тапсырманы келесі сабаққа дейін үйден қадағалауы өте маңызды. Осыдан соң, әрине, тіл тазалығы, дауыс екпініне баса назар аударылады.

– Балалардың поэзияға қызығушылығы қалай? Қазір смартфонға деген ықылас ерекше ғой. Техника мен поэзия қатар тұрса таңдау қайсысына түседі деп ойлайсыз?

– Смартфон тек қана балаларды емес үлкендерді де жаулап алғаны құпия емес. Біздің мақсаттың бірі – осы тәуелділікті азайту. Балалардың есте сақтау қабілетін дамытып, әрбір дыбысты анық әрі нақты шығуына мән беруге үйрету керек. Қазақ ақындарының өлеңдерімен сусындап өскен жас ұрпақ келешекте өнерге құрметпен қарайтыны сөзсіз.

– Поэзия театрына қатысқан балалардың жетістігі қандай? Нәтиже қай уақытта байқала бастайды?

– Нәтижені көру үшін өзім айтқанымдай, ата-аналар да жауапкершілік алу керек. Үйге берілген тапсырманы қадағалап, орындап келгеннің арқасында қысқа уақыт аралығында үлкен нәтиже көрсеткен балалар да жетерлік.

– Балалар өнерлерін сахнада ғана көрсетеді ме?

– Шәкірттеріміз сахнамен қатар әлеуметтік желіде өлеңдер оқиды. Өзіміздің инстаграм парақшамыз бар. Сол парақшаға үнемі бейнежазбалар салып отырамыз. Қазір әлеуметтік желінің дамыған заманы болған соң осыған көбірек көңіл бөліп келеміз. Өйткені бір айда бір концерт өткізілсе, ең көбі 200 – 300 көрермен болады. Ал инстаграм парақшасында бір шығарылымды мыңдаған адам қарап, балалардың өнеріне тәнті болып, әркім пікірін жаза алады. Осы жазбаларды әзірлеп, оларды таспалаған кезде балалар камера алдында өзін еркін ұстап, ойын анық жеткізуге жастайынан дағдыланады.

– Оқушылар сайыстарға да қатысып тұратын шығар?

– Әрине, балалар қалалық, облыстық, республикалық байқауларға қатысып жүлдегер атанып жүр. Жүйріктер додасы әр оқушының деңгейі өсуіне ықпал етеді. Өйткені өзімен қатар балалардың қалай өнер көрсетіп, өзінің қандай да бір кемшіліктері мен артықшылықтары барын байқаған бала шыңдалады. Кейін өз қателіктерімен жұмыс істеп, жетілуге ұмтылады.

– Бүгінгі күні өлең жазып жүрген ақындардан не күтесіз?

– Бұрынғы ақын ағаларымыз сияқты қазіргі ақындар да өте керемет өлеңдер жазады. Тек бізге керегі табылмай жүргенінен көңіліміз құлазиды.

– Сіздерде қандай қажеттілік бар?

– Бізге бір оқиғаны баяндайтын кіріспесі бар, қорытындысы бар шығарма керек. Біз қазір әр ақынның төрт мезгілге жазған өлеңдерін біріктіріп, бір қойылым шығарамыз. Ал соны бір ақын жазған болса құба-құп болар екені рас. Мысалы, бір отбасының дастархан басындағы бір-бірімен сөйлескендерін өлең арқылы жазып берсе нұр үстіне нұр болмақ. Бізге ең керегі – бір ақынның толық бір оқиғаны баяндап, балаларға арналған драмалық поэзиялық қойылымды дайындауы.

– Сіздің де ақындық өнеріңіз бар екені белгілі. Сондықтан өзіңізге неге жазбасқа?

– Иә, ақындыққа жаным жақын, бірақ, мен көбіне әнге ғана сөз жазамын. Мен осы айтып отырған тақырып туралы жазуды ойлап та көрмеппін. Өйткені бұл тақырыпты тәжірибесі мол ақындардың өзі жазбаған шығар. Ал бар болса да аз деген ой жетегінде жүремін. Біздің елде бұл жанр кездеспейтіндіктен танылмаған мықты ақындардың жазған шығармалары шаң басып мұрағатта жатқан болуы да мүмкін. Біз сондай шығармалары бар немесе біз іздеген дүниені жазуға ниетті ақындарды іздейміз.

– Осы сұхбатты оқыған ақындар Сіздерге қалай хабарласа алады?
– Қазір әлеуметтік желінің дамыған заманы ғой. Поэзия театрының zhyrzhaunar_dk_geolog және өзімнің жеке muratbek_karajon парақшама хабарласа болады.

– Сұхбат бергеніңізге рахмет! Өнерлі шәкірттеріңіз көп болсын! Биіктен көріне беріңіздер.

Адия Қожамырза,
Ақтөбе қаласы

Гүлзар Жумагулова

(Басы өткен санда)

5 - БӨЛҮМ

Ашықтык ошондой да, анын үстүнө аргасыз болсо, ого бетер саргартып, соолутуп, өлтүрөт экен кишини. Айбийке экөөбүз бир отко күйүп, куурулуп бара жаттык. Кыз мага ашык эле, бирок аргасыз. Анткени атасы кызын кедей жигитке бербесин билчү. Мен дагы бай кызын бербесин билчүмүн.

Бир түнү жолугуштук.

— Качалы, качып кутулалы, — дедим.

— Жок, — деди кыз. — Кача албайм. Качып кетип атакемди жер карата албайм.

Башка жол табыш керек эле. Үрп-адат, каада-салтты буза турган жол керек. Эки жашты бири-бирине адал кыла турган, жолуктура турган жол. Бирок жол жок. Журттар бузулса бузулар, каада-салттар бузулмак эмес.

Канчалаган жылдар өттү, суулар акты, өмүр өттү, карыган абышкага айландым.

Ошондой күндөрдүн биринде, согуш башталаардын алдында, жайдын толукшуган күнүндө эшик алдында отурган элем. Бир маалда ат-арабага майда-барат сатыкка деген буюмдарын жүктөгөн соодагер келип калды эшигимдин алдына.

— Жараным, бери келиңиз, — деди мага карап.

— Айт, — дедим мен.

— Салам алып келдим эле сизге. Сиз Ырысбайсызбы? — деди тигил киши күлмүңдөп. Айтсам, толкунданып сүйүнөсүңбү же болбосо капаланып кайгырасыңбы — билбей турам. Бирок «салам жерде калбайт» деген кеп бар го. Айтууга келдим.

— Айтчу болсоң, айтпайсыңбы, — дедим мен.

Жер кыдырып соода кылып, тиричилик кылып жүрүп бир айылга барып калдым. Бир кемпир келип: «Жер кыдырып жүрөсүң, төмөнкү айылдарга барсаң, чоң уста Ырысбай деген бар. Ошого мына бул», — деп койнунан жүз аарчы алып чыгып: «Муну берип кой», — деди.

«Үйлөнүп, түтүн булатпадык деп кайгырбасын. Жолукпадым, максатыма жетпедим деп капаланбасын. Билип койсун, менин колума эч бир эркектин колу тийген жок. Оозумдан башка эркектин аты чыккан жок. Айбийке эч кимге барган жок, турмуш курган жок. Жайлоонун кызы Ырысбайды кандай сүйсө, ошондой сүйдү түбөлүк. Айбийке убадасына бекем турду, билсин», — деди. Салам айтты. Турган жеримде каккан казыктай катып калдым. Көзүмдөн аккан жашым аппак сакалыма шорголоп акты. Демим кысылды. Жүрөгүмдөгү алтымыш жыл мурунку чок кайрадан тутанды, кайрадан алоолонду. Жүрөгүмдө жүз казан кайнагандай болду.

Кызга ай толгон түнү берген саймалуу жүз аарчым кайрадан колумда эле. Өптүм. Эриндериме бастым. Ыйладым жаш балача.

Ошондон көп өтпөй издеп барып, Айбийкенин бозоргон мүрзөсүн кучактап келе бергемин. Мына, балдар, ашыктык ушундай чоң арман болгон мен үчүн, — деди карыя.

Ошол кезде кырдан чоң жыгач табак көтөргөн кыз көрүндү. Биринчи болуп Касымбек Ханиянын келе жатканын көрдү. Ылайыгы эле болсо жүгүрүп барып, өзү табакты алып, ага көтөртпөй өзү көтөрүп келмек.

Кыз жакындагандан жакындай берди. Жаш уландын көздөрү жалжылдай кыздын жолун карап, жүрөгү кабынан чыгып кетчүдөй тарсылдап баратты.

6-БӨЛҮМ

Касымбектин жан дүйнөсүнө бүлүк салган кыздын элеси такыр көз алдынан чыкпай туруп алды. Жаш улан Тектир-Сайдагы эски тегирменден келгенден бери такыр мүнөзү өзгөрүлүп, эч ким менен сүйлөшкүсү келбей, карыя бригадир жумшаган жумушту аткарып койгону болбосо, жарытылуу үйүнө дагы турбай, эңсөөсүнүн баары эски тегирмен болуп калды.

Ашыркүлдүн эски тегирменине бир жумуш менен эле барбаса, өзү түз барып кантип бара алат? Анын үстүнө: «Ашыркүл көрсө эмне дейт?» — деген ой жан дүйнөсүн кыйнады.

Ханияны көргүсү келет, кыз менен сүйлөшкүсү келет. Бирок айылда буларды издеп калгандар дагы көп болуп жатат. Согуштан келген каттарды да ушул балдар окуп беришет көпчүлүк элге.

Кара кагаз келгендерине кошо барышат. Айылдын алдуу-күчтүү, ишенген азаматтары ушул өспүрүм балдар.

Касымбек атасынын кер кашка атын талаага алып барып, отко коё берип, көк чөптүн үстүндө көпкө үстөмөсүнөн түшүп жатты.

Атасы кичинекей Касымбекти артына учкаштырып, ушул жерге көп эле жолу келишчү.

Азыр негедир атасын айрыкча сагынып жүрөт. Көчөгө кара кагаз келгенде ар бир үй-бүлө коркушат, өздөрүнөн оолак болушса экен деп.

Апасы Анаркан да деле уулуна айтпаганы менен, ичинен санааркап, күйөөсүнүн аман-эсен келишин Кудайдан тилеп жүргөн убагы.

Касымбек оодарылып, чалкасынан жаткан боюнча көк асманга тигилип жатып, аппак чуудалаган ар нерсеге окшогон булуттарды көрдү.

Алардын ичинен аппак көйнөк кийген кыздын дагы элесин көрүп калды.

Кайрадан Хания эсине түштү. Көгүлтүр сулуу

Сени сүйгөн Манбетбай».

Касымбек катты окуп алып, бирде кат жазылган баракка, бирде досуна карап:

— Ай, дос, сен кадимки жазуучулардай эле жазыпсың.

— Билбейм, досум, көкүрөгүмдөн чыккан тунук таза сөздөр, — деди Манбетбай уялыңкы.

Ушул кезде Касымбек: «Эгер мен Ханияга кат жазсам, ал түшүнөр бекен, же болбосо Бурмачапасына көрсөтүп айтып коёр бекен?» — деген ойду ойлогондо, өзү дагы коркуп кетти.

Анан бир азга жатып, Манбетбайга сүйлөдү:

— Аа, Күлүмбүчү, ал сени сүйөбү? — деди Касымбек досунун оозун тиктеп.

— Аны билбейм, ал мени көргөндө аябай уялып качып кетет, — деди Манбетбай кызарып.

Чынын айтканда, Касымбек досунун сүйүүсүн билген эмес экен. Бирге окуп, бирге жүрүп, аны такыр байкап түшүнбөптүр.

«Көрсө, досум дагы сүйүүгө кабылган экен го», — деди ичинен.

Ошентти да катты досуна берип, өзү кайрадан чалкасынан түшүп, асманга карады. Дагы бир бу-

(повесть)

көздөр, өзүн жылмая карап турган жайнаган келбети жаш уландын тынчын алды. Аттын бышырыгынан башын көтөрүп, өйдө болуп карады. Көк атын минип келе жаткан теңтушу Манбетбайды алыстан эле тааныды.

Манбетбай, жеринен тамашекөй өспүрүм, алыстан эле кыйкырды:

— Эй, Касымбек, айтып койсоң, бир нерсе болосуңбу? Бирге келет элек же. Менин атым эмне, сенин атыңа чөп бербей жеп алабы? — деди кычыктанып жатып, атынан секирип түштү.

Касымбек унчукпады. Оозуна тиштеген узун чөбүн тиштеген боюнча кайра жатып алды.

Манбетбай дагы атын тушап коё берди да, теңтушунун жанына келип жата кетти.

— Көчөдө эмне жаңылык бар? — деди Касымбек жанына келип жаткан досуна.

— Эч деле жаңылык жок. Кат-кабар келген жок. Бригадир үйлөргө кирип, талаага сепкенге аштык чогулткыла дейт, — деди Манбетбай.

— Элдин колунда бир нерсе калса береби, болбосо кайдан? — деди Касымбек.

— Ошондой деп райондон айткан экен, — деди Манбетбай.

— Эл араң эле жашап жатат ко. Мисалга, биздин үйдө талкан эле калды, — деди Касымбек.

— Баса, эртең менен суу алганы булакка барган апама Асыке уста айтыптыр. Назарбектин үйүндөгү карчай чал түндө өлүптүр. Ошол тегеректегилер өздөрү көмгөнү кетишти деп, — деди Манбетбай.

Касымбек досун ойлуу тиктеп:

— Тагдыры ошол чыгар. Биздин айылдан деле,

бардык Кыргызстандан кеткендер тигил жакта, Орусияда өлүп жатышат ко, — деди.

— Алар эми согушуп жатып курман болуп жатышат. Булар келгенде жакшы эле келишпеди беле? Келгенден бери канчасы өлүп калды, — деди Манбетбай.

Касымбек тамашага салып, досун жонго бир салып койду. Эки улан тең каткырышып, талаада көк майсандын үстүндө махабаттын алгачкы сыноосуна кабылып жатышканын өздөрү деле жакшы билбей, бирок улуу махабаттын башаты башталып калганын сезе баштаган кездери эле.

— Мына, окусаң, кат жазганымды, — деп Манбетбай катты досуна сунду.

— Кат дейсиңби?

— Ооба, Күлүмбүбүгө кат жаздым. Булакка сууга барганда берем, — деди күлүмсүрөп, эрдемсинип.

— Кана, берчи. Катасы бар-жогун көрөйүн, — деди Касымбек дагы тамашага салып, чынында кат кандай жазылганын билгиси келди.

Касымбек үч бурчтук болуп бүктөлгөн кагазды ачып окуй баштады:

«Күлүмбүбү! Жазындагы гүл менен кошо махабат да гүлүн ачат эмеспи. Аны мен жакында билдим. Кыскасы, сени жанымдай сүйүп калсам керек. Билсең, сага деген менин сүйүмү ааламда жок сүйүү. Мен сени чексиз сүйөм. Аны түшүнүп, ушул катыма сөзсүз жооп берип кой.

ра албай, сүйүнгөнсүп.

— Ким билет, балам. Андан көрө ысык сүткө нан туурап жеп алчы, берекем. Ушул уй болбосо кантет элек? Кудай ушуну сактасын бизге эми, — деди апасы загара нандан жыгач аяктагы ысык сүткө туурап жатып.

Бул сөздү уккандан кийин Касымбек тез ордунан туруп, апасы дайындаган жыгач аяктагы нанын жеп, түбүндө калган сүтүн ичип, үйүнөн тез чыгып, Манбетбайдын үйүн көздөй жөнөдү.

Теңтушунун үйүнө жетер кезде үйдөн апасы Сонунбүбү чыга калды.

— Сонунбүбү апа, Манбетбай барбы? — деди шашып.

— Макен, азыр келет. Төмөн сайга аркандаган атына кетти. Кир үйгө, — деди Сонунбүбү.

— Андан көрө Манбетке барайынчы, — деп Касымбек теңтушунун кеткен жагын карап жөнөп калды.

Касымбек атын минип, акырын бастырып келе жаткан Манбетбайга чуркап жетти.

— Эй, Макиш, билесиңби, Назарбек ата бизди эски тегирменге жиберет экен, — деди көкүрөгүндөгү сүйүнүчүн жашыра албай толкунданып.

— Ой, ата, эски тегирменге эмне бар? Ашыркүл аке өзү деле бүтүрөт иштин баарын. Бизге бул жак эле жакшы болчу, — деди Манбетбай.

Касымбектин жүрөгүндөгү сезимине кимдир бирөө суу сээп жибергендей боло түштү.

— Эй, Манбет, койчу. Ашыркүл аке өзү жалгыз

кантип жетишмек эле? Суунун башын тазалап койсок, элге жакшы да. Билесиңби, мурун элдин баары барып, өзөндүн айылга кеткен нугун тазалап келчү эмес беле, — деди аянычтуу жалооруй карап.

— Анда биздин аталарыбыз, чоң кишилер барчу. Алардын күчү жетчү. Экөөбүздүн күчүбүз чоң сууга жетмек беле? — деди Манбетбай бул кабарга сүйүнмөк турсун, кежигеси кайышып, ал жакка баргысы келбей сүйлөдү.

— Айтсаң, анан ким барат? Биз барбаганда, аялдар барсынбы? — деди Касымбек негедир ыза болгондой сүйлөдү.

Манбетбай досунун мындай абалын биринчи көрүп олтурат.

Бир аз күн мурун эле экөө тең эски тегирменге баргысы келбей, жаа бою качып жатышпады беле. Эмичи, эмне болду Касымбекке дегенсип, аны таң калып карап койду.

Алар Назарбек бригадирдин үйүнө келишкенде, карыя балдарды утурлай чыкты.

— Ой, азаматтар, уктуңарбы? Тиги эски тегирменге барып, Ашыркүл акеңерге бир-эки күн жардам бересиңер. Окуудан силерди мен сурап жиберип жатам. Жакшы окуган балдар силер барбасаңар, жаман окугандарды жибербей жатат агай, — деди карыя атайы эки баланы мактап, тамырын кармай күлүп.

Эки уланга кошуп, аскерден бир бутунун манжарынан окко алдырып, согушка жараксыз деп аталган Аманкул деген кишини кошуп, Назарбек жөнөтүп калды.

— Жакында сугат да башталат. Тегирмендин суусун тазалабасак дагы болбойт экен. Талаага кеткен нуктарды тууралап, оңдоп-түздөп бекемдейсиңер. Силерге башчы Аманкул акеңер болот, — деди бригадир.

Ошентип, Касымбек, Манбетбай жана Аманкул эски тегирменди көздөй жолго чыгышат. Жолдо Аманкул согуш жөнүндө айтып берип, балдарга өздөрүн этият алып жүрүүнү, сабаттуу болууну эскертет.

Касымбек, Манбетбай жана Аманкул Ашыркүлдүн үйүнө жакындап, үйдөн чыккан үндөрдү угуп, Касымбектин оюна кайрадан Хания түшөт.

8-БӨЛҮМ

Ажайып жаз дүйнөсү бүгүн бир өзгөчө. Терел не бир сонун аруу жытка балкып, ай-аалам көк жашыл нурга бөлөнүп, жадырап, жаңырып, жайнап турган кез.

Ашыркүлдүн үйүнүн тушуна тигилген теректер биринен сала бири бой керип, сымбаты, сулуулукту талашкандай, айдың желге жай термелишет.

Касымбектин көңүлү көтөрүлдүбү, же эски тегирмендеги жаз жыты жан дүйнөсүнүн алгачкы сезимин удургутуп турганынанбы, мурда көрүп эле жүргөн жерлери алда немедей башкача туюлуп, кыялы чалкып, жан дүйнөсү асылданып бара жатты.

Төмөн суу жээгиндеги жапан талдар, кыр бетиндеги көк шибер, көпкөк асман алдында жашыл ааламга боёлуп, акактай тунук чоң өзөн суу шарпылдап толкун болуп түрүлүп акса, жээк бойлото өскөн, көз жоосун алган чечекей кызыл, көк, сары талаа гүлдөрү өзүнчө эле керемет дүйнөгө алып киргендей болду жаш уланды.

Адеп келгенде Ханияны алыстан карап, жакын келип калса тайсалдап, эмне дээрин билбей бир башкача болгон уланга эч ким деле назарын сала элек.

Касымбек болсо ичинен Ханияны көрүүнү эңсеп, бирок өзүнүн бул абалын эч кимге билдирбөөгө аракет кылып жүрдү.

Алардын иши менен алек болуп жатканда, үй жактан Хания көрүндү. Касымбек кызды көрөрү менен жүрөгү катуу согуп, көзүн андан албай калды. Манбетбай болсо теңтушунун абалын байкап, ичинен жылмайып койду.

— Касым, сен бүгүн башкача болуп жүрөсүң го,

— деди ал акырын.

Касымбек жооп берген жок. Хания тарапты карап туруп, кайра ишине киришти.

(Жалгасы бар)

ЖАН СЫРЫ

УРУЛКАН КАЛДАРАЛЫ КЫЗЫ
ТОКТОМБЕТОВА

1973-жылы үчтүн айынын 4-күнүндө
Жалал-Абад облусунун
Базар-Коргон районуна караштуу
Каба айылында туулган

(Жигиттин ыры)

Күндөн-күнгө ачылгансыйт жамалың,
Ашык боло миң бир ирет караймын.
Жарым болчу түбөлүккө «жаным» деп,
Бул каалоомду купуялуу самадым.

Олоң чачың, буландаса тарадың,
Оюм сага он бөлүнүп карадым.
Сезимимди сезип жатсаң билдирчи,
Сансыз ойго сала бербей аягың.

Дарегинди билбесем да барармын,
Жүрөк боолгоп балким түптүз табармын.
Жүз бир роза гүлүн берип өзүңө,
Жүздөшүүдөн жүрөгүңө жагармын.

Жүздөшүүдө балким сүйүп калаарсың.

АРТКА КАЙТСАМ

Жаш кезимде учуратып калбапмын,
Жалын отко чоктой болуп жанбапмын.
Эгер сатса таза сүйүү илебин,
Сатып алып бүткүл элге жакмакмын.

Гүл берсеңиз күлүп коюп алмакмын,
Гүл идишке сонун кылып салмакмын.
Жүрөгүңүз бош болгондо эгерде,
Кучагымда бек кучактап жатмакмын.

Колдон келсе кайра артка кайтмакмын,
Сүйүүм үчүн азабыңды тартмакмын.
Бир кылымга өмүр берсе жараткан,
Сүйүү багын каалашымча басмакмын.

Тең пайымды кошуп койсо түбөлүк,
Бул дүйнөнүн таттуу балын татмакмын.

БИЛГИЗБЕЙ СҮЙӨМ

Кайт десе, артка кайтмакмын,
Бүт сырымды айтмакмын.
Сүйүү ырын аздектеп,
Бир том кылып жазмакмын.
Сүй десе, абдан сүймөкмүн,
Сүйүктүү болуп жүрмөкмүн.
Саймалап коюп жаканды,
Бактылуу болуп күлмөкмүн.
Тап десе, сизди тапмакмын,
Тамашалап жакмакмын.
Таалайым болсоң, жазылуу,
Тагдырлаш кылып алмакмын.
Өзүмдү кой деп турамын,
Өзгөчө көңүл бурамын.
Өзгөдөн абдан кызганып,
Өткөндөн кийин сурадым.
Өрттөнүп ичим турса да,
Билгизбей көңүл уладым.

СЫНОО БУЛ

Көпөлүгүм көкөлөбөй токтоду,
Көңүл кушум көтөрүлбөйт окшоду.
Эми күлүп келе жатсам жээктеп,
Элүү жашым элдин оюн топтоду.
Сүйүүлөрүм канат кагып учканда,
Эргүүлөрүм торун жая тутканда,
Кээ бирөөлөр кирип келип ичиме,
Ыйлап ийдим үстүмөн тон бычканда.
Сыноо менен уу какшыкты жутамын,
Унчукпасам, көп балээни утамын.
«Тапшырдым» деп Жараткандын өзүнө,
Өз жолумда миң толгонуп басамын.

ЖАН ДҮЙНӨМДҮ АЗГЫРЧЫ

Каректерди каректерге каткансып,
Барат окшойм улам ага жаккансып.
Каалоо-тилек, арноо мага айтканда,
Сөз табалбай, калтыраймын шашкансып.
Аттиң, мурда неге жүргөн жолукпай?
Жаш кезимде сулуу бойдон турганда.
Кеч болсо да, каректерге тигилдиң,
Бүлүк салып, жан дүйнөмдү бузгандай.
Арзуу-үмүт жүрөгүмө жандырып,
Кайдан чыктың, эс-учумду тандырып?
Бир сөз айтчы, баарын чечип салайын,
Үмүт байлап, бар дүйнөмдү азгырып.
Тосуп чыкчы турмуш деген жолуман,
Торго салып, кармап алчы колуман.
Мен түшүнбөй, аң-таң болуп калайын,
«Сюрпризди» жолуктуруп оюман.

БУЛБУЛУМ БОЛЧУ

Кааласам да, мага карап келбедин,
Каш какканым көрдүң, бирок сезбедин.
Түнү бою жаздык мыкчып ыйласам,
Каректерден мөлтүр жашым көрбөдүң.
Сүйөм дейсиң жалган эле ырыңда,
Чындап сүйсөң, келмек элең чынында.
Кат-кабарды улам жазам сен үчүн,
Таза арзуу жашап ар бир ырымда.
Сүйүү сунсаң, алат элем жаз кылып,
Гүлүн жыттап, жүрөгүмдө наз кылып.
Көкөлөткөн болчу менин булбулум,
Сайрашыңдан делебемди мас кылып.

БИРГЕ БОЛЧУ

Жүрөгүмө колуң коюп тыңшачы,
Дирилдесе, обон салып ырдачы.
Катуу соксо, басаңдатып токтотуп,
Алдей айтып, бирге жатып ыктачы.
Ыйлап жатса, жумшак айтып сооротчу,
Көңүл буруп, бир мөөнөтүң коротчу.
Жан сергисин жайбаракат дем алып,
Азап-муңун түбөлүккө жоготчу.
Жүрөгүмө кулак салып тыңшачы,
Жай алгыча аракеттен, тынбачы.
Дүкүлдөсө, добуш берип белгилүү,
Сен да тынып, мени менен уктачы.

УЯЛДЫМ

Жүрөгүмдү сага дегем... Алдагам...
Балким, сага курман болуп жалдагам.
Жүз бир жигит көңүлүмдө сүйсөм да,
Бирок башка... жүрөк үчүн тандагам.
Күлүп койсоң, күлкүң үчүн арбалам,
Күлбөй калсаң, күтө берип саргаям.
Жамалыңа тойбой карап суктанып,
Терезеңден карай берип... кармалам.
Тик бага албай, бет жүзүңдү көрбөгөм,
Бетим ысып, мончок жашым төкпөгөм.
Дароо кеттим шыпылдаган боюнча,
Уялгандан... денем калды өлбөгөн.

СЕН ТАРАПКА ШАШАМЫН

Сүйүү отун бүгүн жактым казанга,
Күйгөн оттон чыккан барбы казалда?
Толуп-ташып төгүлгөнсүп баратам,
Оргуганын тере албай чачам да.
Күндө туруп, жаңы барак ачам да,
Бул жашоодо өз жолумду басам да.
Өкүнгөнүм, өзүң жоксуң кошулуп,
Өмүр күтпөй, сен тарапка шашам да.
Алдамчыга арым кошпой качам да,
Ала-Тоонун аркы белин ашам да.
Ант беришип, акыл калчап келбесең,
Арзууларым ак баракка жазам да.

АЧЫНДЫМ

Күндө күткөн адамыма таарындым,
Кайра эстеп, үмүт этип сагындым.
Жаман тура, саргазактай сагынуу,
Отко түшүп, күйүп-бышып жагылдым.
Жашоо менен тура басып агылдым,
Турмушума, тагдырыма багындым.
Таалайыма бирге болбой таштаган,
Тээ мурунку сүйгөнүмө таарындым.

Көр оокаттын азабынан арылдым,
Көрүнбөгөн сезимдерге кабылдым.
Көңүлүмдү көтөргөнгө ал да жок,
Көмүскөдө жаным ачып, чачылдым.

БИЗ КЫЗЫКПЫЗ

Сен экөөбүз бирөөлөрдү сүйөбүз,
Таппай анан тайпаларда жүрөбүз.
Тамашалап, какшыкташса бирөөлөр,
Ичти тырмап, эзилгенче күлөбүз.
Биз кызыкпыз – талант, ыргак – үчөөбүз,
Кээде айнып, тартынчаактай жүдөөбүз.

ОЮНДАН КАЙТ ДЕДИМ

Сен карадың, мен тарапка тигилип,
Жактырганың көздөрүңдө билинип.
Аяп турдум, бир өзүңдү кыялбай,
Жүрөгүмдүн бир тарабы тилинип.
Карап койдун, күлүмсүрөп жөн гана,
Баш ийкедим, саламдаша тим гана.
«Кандай?» десең, сүрдөп кеттим уялып,
Жымжырттыктан жел өткөнсүп жай гана.
«Токто» десең, бурулганым билемин,
Кандай сөздү айтарыңды сеземин.
Уккум келип турса дагы ичимен,
Укмаксаңга салып коюп жөнөдүм.
Кайыр дедим, телефондо айт дедим,
Капа болбой, жакшы уктап жат дедим.
Так сөзүңдү билбесем да мерчемдүү,
Тентек болбой, бул жолуңдан кайт дедим.

СЕН КЕЛЧИ АШЫК БОЛУП

Төгүлөм, жамгыр суудай төгүлөмүн,
Жамакчы жолоочудай көрүнөмүн.
Жаныңдан кокус өтсөң жайбаракат,
Жашынып, жаным жибип сөгүлөмүн.
Көрүнөм, караңгыда жарык болуп,
Издесең табаласың ашык болуп.
Кол сереп коюп жатам сезимимде,
Сен келчи, бул жашооом керек болуп.

КЕТПЕ БАКЫТ

Аруулуктун, тазалыктын илебин,
Таппай издеп, жылаңайлак келемин.
Бир Кудайга оңой эле маалымдыр,
Кандай чечүү, кандай жагы, себебин.
Өз ырыскым, өз жолумдан теремин,
Мээнет кылып, таза иштеп келемин.
Деп ойлоном мен өзүмчө калганда,
Бирок баала, замандашым, себебин.
Акыл токтоп, өкчөп калсам керегин,
Иргеп жатам жакшы жактын элегин.
Такшалдым деп бара жаткан учурда,
Бактылуулук кетпесе деп тиледим.

МЕН ДА СИЗГЕ ОКШОЮН

Сурай албай тартынамын, агайым,
Айып этпе, бир нерсени сурайын?
Шакирт алып, үйрөткөнүң бар беле,
Мүмкүн болсо, кызматыңды кылайын.
Изин көрсөт улуу акын жолдорун,
Таалимдерин тарых кылып топтоюн.
Мээнет болсо, түнү бою уктабай,
Акыйкатта, мен аларга окшоюн.
Билиминди ченеми жок алайын,
Колдоноюн, андан мандем табайын.
Эл акыны жолун жолдоп, аздектеп,
Чыйыр жолдун тээ узагын басайын.

МЕН БОЛОЮН ЫНАГЫҢ

Ойлорумда бир адамды сүйөмүн,
Атын билбейм, балким билем, жашырам.
Максатымда аны менен жүрөмүн,
Кыялымда көп даванды ашырам.
Келер бекен жомоктогу сүйгөнүм,
Күтүп жүрүп, көп азапты үйгөмүн.
Асманда эмес, жерден эле жолукчу,
Ак сарайда жашабаймын, үйдөмүн.
Буудай ыраң болсо дагы ыраңым,
Жүрөк таза, от сыяктуу чырагым.
Көңүл тартса, сүйүп өтчү түбөлүк,
Мен болоюн кыйышпаган ынагың.

БАТА

Дасторконго
Береке-пейиз толсун,
Тилегиңер эгиз болуп,
Максаттарыңарда жеңиш болсун!
Телегейиңер теңиз болсун,
Жегениңер жемиш болсун,
Өмүрүңер узун болуп,
Өрүшүңер бейиш болсун!
Жүрөгүңөргө ыйман толсун,
Чөнтөгүңөргө акча толсун.
Этегиңерге толо бала берип,
Эшиңерде кенен бакча болсун!

МАС БОЛГОН СҮЙҮҮ

Кагылып согуп жүрөгүм,
Карайлап сени күтөмүн.
Капыстан кирип келсе деп,
Каражан, күтүп жүрөмүн.
Сагынткан менин чүрөгүм,
Сары оору кылба күдөрүм.
Сары өзөн бойлоп баратып,
Сарсанаа тартып жүдөдүм.
Сүйүүнүн данек үрөнүн,
Издесем, сенден көрөйүн.
Мөндүрдөй болуп төгүлчү,
Маңызын чагып бөлөйүн.
Мас болуп сүйүп баратам,
Магдырап жыттап өбөйүн.
Белги бер, ымдап башкача,
Бир сендик болуп өтөйүн.

ОШОЛ ЖАЗЫМ

Жашыл кийген апрелде айлана,
Жан жыргатат салкын жели жана да.
Көчөт эгип, эмгек кылам шашылып,
Арасында эргүү келет жай гана.
Тээ мурунку сүйүү жазым элестеп,
Койгон өңдүү мандалагын бапестеп.
Булак сууга бара жатсам артыман,
Сен барчуусуң «ат сугарыш керек» деп.
Суу толгуча күтүп, бир аз турчуубуз,
Салам берип, араң колду сунчуубуз.
Сүрдөгөндөн жер карашып экөөбүз,
Жүрөктөрдүн дүкүлдөшүн укчуубуз.
«Кандай десең?» «Жакшы» деген боломун,
Ички сырдын айта албайм оболун.
Мындай күндөр канча жолу өтсө да,
Көп кезигип, кайра жолум тородуң.
Сыр катсаң да «сүйөм» деген сөзүңдү,
Көрүп жаттым арзуу толо көзүңдү.
Балким, мен да бир ачылып сүйлөсөм,
Жашоо болмок жаз айындай көңүлдүү.
Аттиң дедим, азыр эстеп жатамын,
Ачылбаган мүнөзүмө капамын.
Кат жазса да, жооп бербей назданып,
Далай жолу жан сырымды катканмын.

АСМАН ТУНУК БОЛСУН

Асман дагы бир башкача туптунук,
Көкмөк болуп, ачык түстө кулпуруп.
Салкын тартып, аба дагы тазарган,
Кечээ жааган жамгыр сууга жуунуп.
Көз уялтат, күн да чыкса жаркырап,
Күнгө жылып, куштар каалгып магдырап.
Чабалекей алыс учса жем издеп,
Балапаны оозун ачып шаштырат.
Канаттуулар күүлөр чалып кечинде,
Үн салышып, обон салып сепилде.
Там артында булбул үнү кубулжуйт,
Учурбайын, таңшый берчи күнүгө.
Ала канат тынбай сайрап, шакылдап,
Жемиштердин даамын көрөт татымдап.
Сагызган да пайлап жаткан өңдөнөт,
Утур эле жүзүм жакка жакындап.
Асман ачык, тынчтык болсо элимде,
Куштар эмес, адам жыргайт жеринде.
Жаратылыш кооздуктарын аздектеп,
Ээ, адамдар, жашайлычы бөлүнбөй!

ЖАЗУШЫМЕН ЖЫЛЫ ЖҮЗДЕСУ

Таяуда жазушы, публицист, сыншы және аудармашы Бигелді Ғабдуллин ақтөбеліктермен кездесті. Қаламгердің шығармашылығына арналған «Қалам мен қоғам» кездесу кешіне өңірдегі басқарма басшылары, зиялы қауым өкілдері, қаламгерлер және оқырман жастар қатысты.

Шара басында Ақтөбе қаласының әкімі Азамат Бекет құрметті қонақ, қарымды қаламгер Бигелді Ғабдуллинге шығармашылық табыс тіледі.

– Қайырлы күн, қадірлі қонақтар! Бигелді Қайыр досұлы, ақтөбеліктермен жүздесу мақсатында өңірімізге ат басын бұрғаныңыз үшін сізге айрықша алғыс! Шығармашылық ізденісте сарқылмас қуат-жігер, өмірде абырой тілейміз. Оқырман жастар өзіңізді ерекше ынта-ықыласпен тыңдауға бейілді деп ойлаймын, – деген қала әкімі сөз кезегін қонаққа ұсынды.

Автордың «Таңдау» атауындағы алғашқы әңгімесі 1981 жылы «Студенческий меридиан» журналында жарық көрген. Кейін «Өмірді түсінуге құштарлық», «Жанымыздан тазалық арылма-сын», «Ғасырларға санамыз саяхаттап», «Тәубеге келу», «Тарих пен тарихилық», «Ұлы көш» секілді бірқатар еңбегі жарыққа шыққан. Қазақ әдебиетіндегі қабырғалы қаламгерлердің шығармаларын орыс тіліне аударған. Жалпы көркем аударманың дамуына ықпал етіп, қаламгерлердің шығармаларын жаңа кеңістікке жеткізуді көздеген «Қазақ пен» клубына бірнеше жыл жетекшілік етті. Сонымен бірге әдеби-танымдық мақалалары Америка Құрама Штаттарындағы «Вашингтон пост», «Вашингтон таймс» басылымдарында жарияланған.

Кеш барысында автор өзінің кейінгі жылдарда шыққан кітаптарын таныстырып, аударма саласының бүгінгі жағдайына тоқталды. Шығармаларын көбіне орыс тілінде жазып, кітаптары сол тілде жарық көрген ол кейін журналистика, публицистикаға келгенде қазақ тілінде жаза бастағанын айтты. Сонымен бірге қазақ қаламгерлерінің Нобель сыйлығына ұмтылысы, қазақ әдебиетіне әлемдік деңгейдегі идея-ойлардың

керек екені турасында пікірін жеткізіп, өзінің шығармашылық сапарларын әңгімеледі. Қаламгер шара қатысушыларының қоғамдық өзгерістерге, әдебиеттің бүгінгі бетбұрысына қатысты сауалдарына жауап берді. Кездесу кешін қорытындылаған Бигелді Қайыр досұлы ақтөбеліктерге ризашылығын білдірді.

Аманжол Исламғали,
Сақтаған Бейішев атындағы
Ақтөбе облыстық әмбебап ғылыми
кітапханасының қызметкері

«ПАРАСАТ БИІГІНДЕГІ ТҰЛҒА»

Биыл филология ғылымдарының докторы, дипломат, Қазақстан Журналистика академиясының академигі, Қазақстанның құрметті журналисі, бейімбеттанушы ғалым, сыртқы саясат саласының еңбек ардагері Серікқали Байменше 70 жасқа толды. Ақтөбе қаласындағы Шығармашылық академиясы ғимаратында қаламгердің мерейлі жасына арналған «Парасат биігіндегі тұлға» шығармашылық кеші өтті.

Талай талантты жарық дүниеге әкелген Ақтөбе топырағының бір қасиеті барын ешкім де жоққа шығара алмайды. Атап айтсақ, Тахауи Ахтанов, Қуандық Шаңғытбаев, Бәкір Тәжібаев, Сағи Жиенбаев, Тобық Жармағанбетов және Есенбай Дүйсенбайұлы сынды ақын-жазушылар осы өңірдің қасиетті суы мен топырағынан нәр алып өскені сіз бен бізге мәлім. Дәл осы тұлғалардың терең туындыларымен, салмақты шығармаларымен күллі қазақ әдебиетінің жарық жұлдыздарына айналғанын да жақсы білеміз. Есімдерінің өзін танды таңға жалғай созып-тізіп айта беруге де болады. Дегенмен бүгін аталған қаламгерлердің ізін жалғай жүріп, өзінің өзгеше қолтаңбасын қалыптастырған жазушы, журналист Серікқали Байменшенің шығармашылық кеші турасында тарқатпақпыз.

Қаламгердің шығармашылық кешіне Ақтөбе облысы әкімінің орынбасары Ғалымжан Елеуов, өңірдегі зиялы қауым өкілдері, қаламгерлер мен мәдениет саласының майталмандары, сондай-ақ оқырман жастар қатысты. Кештің шымылдығын

ны терең әдеби-танымдық мақалаларыңыз, түйін-толғамдарыңыз бен пайым-парасатыңыз жазу өнеріне жаңа-жаңа құмартып жүрген кез келген жастың білім деңгейін көтеріп, салмақты көзқарасын қалыптастыратыны сөзсіз, – деген Ғалымжан Алмасбекұлы кеш иесіне өңір басшысының құттықтау хатын табыстады.

Еңбек жолын облыстық газеттен бастаған қаламгер ғасырға жуық тарихы бар газеттің кезекдері, жалпы редакцияның тынысы туралы «Уақыт уәжі» кітабында тарқатып жазған. Өңірге белгілі Идош Асқар, Жанғабыл Қабақбаев, Нұрмұханбет Дияров, Еркін Құрманбек сынды азаматтармен бірге еңбек етіп, жақын сыйласқа айналған. Үзеңгілес қаламгерлер мен жазу өнеріндегі іні-бауырлары жайында «Кедейдің» бел баласы», «Сыни сөздің сарбазы», «Жазбай танитын жазу» және «Ақтөбеде Раукен бар...» атауындағы мол деректі мақалаларын жазды.

Салтанатты шара барысында өңірдегі Ойыл және Шалқар аудандары әкімдерінің, сондай-ақ

шығармаларын талдауға арналған еңбектері және «Белгісіз шығармалар» атауындағы еңбегі қуаттай түседі. Сонымен бірге жазушы, журналист Жиенғали Тілепбергеновтің өмірі мен шығармашылығына қатысты 1997 жылы «Елін сүйген ерек жан» еңбегін және 2017 жылы «Жігер» монографиясын жарыққа шығарды. Алаш қозғалысы қайраткерлерінің бірі, ақын, уақытында «Кедей» газеті редакторларының бірі болған Кенжеғали Абдуллин жайлы «Ғайып қалам» монографиясын жазды. Бұл – қаламгердің үздіксіз ізденісінің жемісі. Қазақ даласындағы даңқты күйші Қазанғал Тілепбергенұлының күй өнеріндегі мұрасын 35 жылдан астам уақыт насихаттаған Сәдуақас Балмағамбетов жайлы жазғанын және оны Қазанғал мұрасын зерттеуге кездейсоқ келген адам емес дегенін қалың оқырман ұмытпақ емес. Дәл осы мақаласы «Қазанғал» атауындағы жинаққа енген. Ал сол кітапты жинақтаған Серікқали Ердіғалиұлының кластас-досы, қазанғалтанушы, күйші Нұрболат Жанаманов кеште Қазанғалтың «Көкіл» күйін құмбірлетті.

Бәрі-дағы бергісіз қырмызыға. Бір пенде де бас имей өте алмайды, Жерде жанған Шығанақ жұлдызына...» деген жолдары кезге оттай басылды. Шығанақ Берсеұлының адами тұлғасы, бірегей болмысы, ерен еңбегі туралы ұрпақтары біле бермеген, тұтас ел білмеген дерек-құжаттарын жинақтаған жазушыға барша ұрпағы риза, – деді Мұқамбетқали Ешмұқан.

САН ҚЫРЛЫ ҚАЛАМГЕР

Бір мақаласында «...Әдетте «жазу» дегеннің мағынасы – «қағаз бетіне түсірілген сөз, әріп таңбалар жүйесі» екені белгілі. Ал екінші жағынан қарасаңыз, жазуыңыз – жазмышқа, бұйрыққа орайласады екен», – деп жазған Серікқали Ердіғалиұлының шығармашылығына, азаматтығына қаламдастары кеңінен тоқталды. Солардың бірі – Қазақстанның құрметті журналисі, еңбек ардагері Идош Асқар кеш иесінің сегіз қырлы азамат екенін тілге тиек етті.

– Жас кезінен облыстық газетте қызмет етіп, сол газеттің жақсаруына үлкен үлес қосты. Одан кейін уақытында үш жүз мың таралыммен шыққан «Лениншіл жас» газетіне қызметке ауысқанын да білеміз. Әрі қарай зерттеу жұмыстарымен көбірек айналысып, ғалым және дипломат болып, өзінің әр қырын таныта берді. Қазақ әдебиетінің классигі Бейімбет Майлин сынды бірқатар қаламгер туралы архив материалдарын жинап, оны жарқырата көрсетті. Осындай іргелі істері үшін зор алғыс, – деген Идош Мұсақұлұлы аққары тілегін ақтарды.

Кеш соңында Ғазиза Жұбанова атындағы Ақтөбе облыстық филармониясының дәстүрлі әншісі Мәншүк Мұқанова «Ақсұр ат» әнін шырықпай, елдің ыстық ықыласына бөленді. Сонымен бірге қаламгердің өмірі мен шығармашылығына арналған «Сергек қалам иесі» кітап көрмесіне библиографиялық таныстырылым жасалды.

Сан қырлы қаламгердің адамдық һәм азаматтық, қаламгерлік қабілет-қарымы туралы сөз болған кешті жазушы Серікқали Ердіғалиұлы елге деген ерекше лебіз-тілегімен қорытындылады.

Аманжол Исламғали,
Сақтаған Бейішев атындағы
Ақтөбе облыстық
әмбебап ғылыми кітапханасының
қызметкері

Тахауи Ахтанов атындағы облыстық драма театрының актерлері жазушының «Келін» әңгімесінен дайындалған қойылыммен ашты. Одан әрі қарай Ғазиза Жұбанова атындағы Ақтөбе облыстық филармониясының «Достық сазы» ансамблі әсем әннен шашу шашып, қатысушылардың қошеметіне бөленді.

– Қазақ руханиятына еңбегі сіңген азаматтардың, ел ағалары мен қарымды қаламгерлердің арасында өзіңізді ерекше атауға болады. Өйткені сіздің қазақ журналистикасының алға қадам басуына, сауатты да жан-жақты, көкірегі ояу оқырман қалыптасуына қосқан үлесіңіз орасан. Бүгінде өңір басылымдарының басында тұрған «Ақтөбе» – уақытында «Коммунизм жолы», сондай-ақ қазіргі кезде «Жас Алаш» болған «Лениншіл жас» газеттерінен еңбек жолыңыз басталды. Мазмұ-

Құдайберген Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті басшылығының құттықтау хаттары табысталды. Ақтөбе облыстық ардагерлер кеңесінің төрағасы Серік Шаңғұтов қаламгерді мерейлі жасымен құттықтап, өңірдегі ардагерлердің атынан алғысын айтты. Сонымен бірге қатысушы қонақтар қаламгердің өмірлік жарына зор ризашылықтарын білдірді.

ҮЗДІКСІЗ ІЗДЕНІСІНІҢ ЖЕМІСІ...

Қазақтың қабырғалы қаламгері Бейімбет Майлиннің елге беймәлім боп қалған шығармаларын іздестіріп, оқырман назарына ұсынуда кеш иесінің еңбегі зор. Осы сөзімізді оның «Май-тының Бейімбеті», «Бейімбеттің сөзстаны», «Бейтаныс Бейімбет», «Зергердің зертханасы» тәрізді Бейімбет

«ЖЕРДЕ ЖАНҒАН ШЫҒАНАҚ ЖҰЛДЫЗЫНА...»

Былтыр, 2025 жылы қаламгердің «Тілге тілмаш» және «Тары тариххатты» атауындағы кітаптары жарық көріп, бірқатар өңірде оқырмандарға таныстырылды. Алғашқы кітапта мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыру мақсатындағы ұсыныс-пікірлері, тұжырымдары мол «Жазуың тұрса жарқырап», «Телегей тілім, жай құлаш!» секілді эсселері топтастырылған болса, екіншісінде Ойыл топырағында туған тарихи тұлға, даңқты диқан Шығанақ Берсеұлына арналған белгісіз һәм маңызды жарияланымдар жинақталған. Жазушының биылғы жаңалығы – ақ тарының ата-сы атанған Шығанақ Берсеұлына арналған «Жерде жанған жұлдыз» кітабы. Жаңа кітаптың лента-сын қиған Қазақстанның халық ағарту ісінің үздігі, еңбек ардагері, Шалқар ауданының құрметті азаматы, әйгілі Сарылақ шайырдың ұрпағы Құлбек Сүйеубаев пен Шығанақ Берсеөвтің жиені, Білім саласының үздігі, еңбек ардагері Мұқамбетқали Ешмұқан қаламгерге алғысын айтты.

– Жаңа кітаптың ішінде қазақтың бірегей ақыны Мұқағали Мақатаевтың «Алтай-Атырау» поэмасынан «Ойылы ма, бұл маңның Ырғызы ма,

● Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің 28 шілде 2023 жазы тіркеуден өтіп, №КЗ2707УР00074526 куәлігі берілді.
● Газет қазақ және қырғыз тілдерінде шығады.
● (Азашық есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі №10414 – Г.10.10.2009 ж.)

● «Үш қонақ» газетінде жарияланған материалдары көшіріп немесе видео басы үшін редакцияның жазбаша рұқсаты алынып, газетке сілтеме жасалуы міндетті.
● Газеттің терізі мен бет қатталуы «Үш қонақ» редакциясының компьютер орталығында жасалып, «Гамма-Принт» ЖШС баспаханасында (Алматы қаласы, Райымбек батыр даңғылы, 369 үй) басылады.

● Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді.
● Суреттердің сипатына редакция жауап бермейді.
● Жарнама мәзіріне жазылуы берілген жағдайда.
● «Үш қонақ» газетінің жазылу нөмірі: 64311
● Газет аптасына бір рет, жұмыс күні шығады.

Редакция мекен-жайы: 050022, Алматы қаласы, Құрманғазы көшесі №145
Телефон: 8701 981 8122
Таралымы: 1000
Татарымы: 818
bolat.n63@gmail.com

(ЮНЕСКО, Франция, Париж қ.) сериялық басылымдарды тіркейтін ISSN Халықаралық орталығында тіркелген және халықаралық нөмір берілген
ISSN 2306-9686
Меншік иесі және шығарушы «Болат медиа» мекемесі